

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

**Kääntäjä näkyväksi:
kirjamessut ovat
jokasyksyinen
yhteinen ponnistus**

- Selkomukautus – lukemaan innostavaa kirjallisuutta kaikille

Ajattelun ajattelua

Ajattelen usein ajattelua. Antiikin filosofi **Epiktetos** hieman mukaillen: *Meitä eivät vaivaa asiat sinänsä, vaan ajattelumme asioista*. Päätelen, että laadukkaampi ajattelu tuottaa parempaa elämää. 1800 vuotta myöhemmin **Ludwig Wittgenstein** puolestaan totesi, että ”*Kieleni rajat ovat maailmani rajat*”. Generatiiviset tekoälymallit tuottavat yhä suuremman osan lukemistamme teksteistä, ja huomaan pohtivani tämän vaikutusta kieleemme ja ajatteluumme.

Tekoälyn tuotos on algoritmin laskemien todennäköisyyksien summa. Sen taustalla on kuitenkin ihmisen kirjoittama teksti. Mitä tapahtuu, jos lähdeaineisto jatkossa onkin tekoälyn omaa tuotantoa? Onko tuloksena keskiarvojen keskiarvo, höttöistä sammakonkutua, josta ei saa mitenkään kiinni?

Opettajan työssäni törmään esseeteksteihin, jotka pinta-asolla ovat kelvollista kieltä ja joissa termit ovat kohdillaan, mutta joista ei löydy yhtenäistä ajatuskulkua eikä aina edes loogista rakennetta. En voi olla miettimättä, mitä seurauksia ajattelullemme on, jos ympärillämme olevien tekstien laatu heikkenee. Alammeko turtua mitäänsanomattomaan tekstimassaan ja hyväksyä sen normaaliksi? Katoaako kykymme erotella hyvä teksti huonosta ja ennen kaikkea kykymme tuottaa hyvää tekstiä? Ja mitä sitten? Miten ajattelemme, jos ajattelun pohjana oleva kieli ei tarjoa siihen kunnon eväitä? Vai tuleeko ajattelusta ja hyvästä kielestä ihmisiä jakava harvojen etuoikeus? Miten se rajoittaa maailmaamme?

Kuten huomaat, minulla on vain kysymyksiä, ei vastauksia. Siksi ajattelen ajattelua, ja pidättäydyn huolestumasta. Uskon, että alkuhämmennyksen jälkeen löydämme rakentavan tavan käyttää tekoälyä juuri oikeisiin kohteisiin ja juuri oikealla tavalla. Odotan sitä innostuneen uteliaana.

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton puheenjohtaja.
puheenjohtaja@sktl.fi

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN
JA TULKKIEEN LIITTO
FINLANDS ÖVERSÄTTAR-
OCH TOLKFÖRBUND

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkien aatteellinen etujärjestö. Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

Tekstin talo, Lintulahdenkatu 3, 00530 Helsinki

www.sktl.fi

©Nelli Kivimäki

Tänkande kring tänkande

Jag tänker ofta på tänkandet. Ungefär såsom antikens filosof **Epiktetos** uttryckte det: *Det är inte tingen i sig som stör oss utan hur vi ser på dem*. Jag drar slutsatsen att ett kvalitetsmässigt bättre tänkande skapar ett bättre liv. 1 800 år senare konstaterade **Ludwig Wittgenstein** å sin sida att ”*Mitt språks gränser är min världs gränser*”. Generativa modeller för artificiell intelligens producerar en allt större del av de

texter som vi läser och jag märker att jag grubblar på hur det inverkar på vårt språk och tänkande.

Produkten av artificiell intelligens utgör summan av de sannolikheter som algoritmen räknar ut. Den bygger emellertid alltid på en text som skrivits av en människa. Vad händer om källmaterialet i fortsättningen baserar sig på sådant som artificiell intelligens själv producerat? Är resultatet då ett medelmåttigt medelvärde, fluffig nonsens som är omöjlig att greppa?

I mitt arbete som lärare stöter jag på essäer som på ytnivån är ordentligt språk och där termerna är de rätta, men som inte innehåller någon sammanhängande tankegång och inte alltid ens någon logisk struktur. Jag kan inte låta bli att fundera över följderna för vårt tänkande om kvaliteten på texterna omkring oss försämras. Avtrubbas vi av den intetsägande textmassan och godkänner den som det normala? Försvinner vår förmåga att skilja på bra och dåliga texter och framför allt vår förmåga att producera bra texter? Och vad leder det till? Hur tänker vi, om det språk som tänkandet bygger på inte fungerar som ett ordentligt underlag? Kanske tänkandet och ett gott språk blir något som endast är få förunnade? På vilket sätt begränsar det vår värld?

Som ni märker, har jag enbart frågor, inga svar. Således tänker jag på mitt tänkande och låter bli att oroas. Jag är övertygad om att vi efter den första förvirringen hittar ett konstruktivt sätt att använda artificiell intelligens uttryckligen i rätt sammanhang och på rätt sätt. Det ser jag ivrigt och nyfiket fram emot.

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
puheenjohtaja@sktl.fi

Översättning: Tina Matala-aho

ISSN 0356-4649

Julkaisija:

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Päätoimittaja:

Sanna Kokkonen
sanna.kokkonen@sktl.fi

Toimitussihteeri:

Maarit Laitinen
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:

PunaMusta, Sisältö ja suunnittelupalvelut

Ulkoasu:

More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:

PunaMusta Oy

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:

Juha Eskelinen, Jenni Kavén, Silke Matinniemi,
Hanna Pippuri ja Kate Sotejeff-Wilson.

www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren

Tilaukset:

tiedotus@sktl.fi

Ilmoitushinnat:

www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren/mediatiedot

Tilaushinta 2024

Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:

Saana Rusi, Kaisa Kattelus ja Mila Lahdenpohja
SKTL:n osastolla Helsingin kirjamesuilla.
Kuva: liro Rautiainen

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista
kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.

Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

KIRJAA KALENTERIIN:

SKTL:n 70-vuotisjuhla

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto täyttää ensi vuonna 70 vuotta.

Juhlatilaisuus järjestetään **lauantaina 12.4.2025** Helsingissä – merkitsethän päivän jo nyt kalenteriisi!

Vuoden mittaan järjestetään myös muita juhlavuoden tapahtumia ympäri Suomen.

Seuraathan siis tiedotustamme!

TULEVAT TAPAHTUMAT

**SKTL:n
sääntömääräinen
syyskokous Helsingissä
23.11.2024**

**SKTL:n pikkujoulut
Helsingissä
23.11.2024**

**Tampereen kirjafestarit
Tampere-talossa
30.11.–1.12.2024**

**KäTu2025
Helsingin yliopistossa
11.–12.4.2025**

**SKTL:n
70-vuotisjuhlatilaisuus
Helsingissä
12.4.2025**

**Seuraava
Kääntäjä-
Översättaren
ilmestyy
helmikuussa
2025.**

**Toimituskunta
toivottaa kaikille
oikein hyvää
ja
rauhallista
joulunaikaa!**

Tässä numerossa mm.:

- S. 4 Kääntäjä näkyväksi:
Kansallisteatterin vironkielinen tekstitys
- S. 5 Kääntäjä näkyväksi:
Nobelisten suomentajat
- S. 6 Sopimusvinkkejä kääntäjä- ja tulkkiryhmille
- S. 8 Käännökset ja kaupallinen tekstin- ja tiedonlouhinta
- S. 10 Yhteistyökumppanit:
Kirjamessut, jokasyksyinen yhteinen ponnistus
- S. 13 Selkomukautus:
lukemaan innostavaa kirjallisuutta kaikille
- S. 16 Asioimistulkkien työhyvinvointitutkimus
- S. 18 Esittelyssä Vaasan paikallisosasto
- S. 20 Selvitys suomen kielen tilasta valmistui
- S. 22 Terminologien Pia Westerberg
- S. 24 Kopiosto-apurahat haettavissa 1.–15.1.2025
- S. 25 11 kysymystä: Evelien Waegemans
- S. 26 Konkarit kertovat: Jarl Hagelstam
- S. 28 Kutsu sääntömääräiseen syyskokoukseen

Kansallisteatteri houkuttelee yleisää vironkielisen tekstityksen avulla

Kansallisteatterissa esitettävä **Sofi Oksasen** kirjoittama ja **Mika Myllyahon** ohjaama näytelmä *Mansikkapaikka* tekstitettiin myös viroksi. Vironkielisen käännöstekstityksen näytelmään laati kääntäjä **Varja Arola**. Näytelmä kantaesitettiin Kansallisteatterissa maaliskuussa 2024, ja vironkielinen tekstitys on ollut saatavilla lokakuusta alkaen. Tekstitys toteutettiin Subtitle Mobile -sovelluksen avulla ja sitä voi seurata omalta mobiililaitteelta.

Kansallisteatterin viestintäpäällikkö **Karoliina Masalin** kertoo, että *Mansikkapaikka* käännettiin viron kielelle, koska on suunniteltu, että esitys vierailisi Virossa. ”(Käännös)tekstityksiä ylipäättään pyritään tekemään noin yksi per kausi. Kevätkaudella *Metsä Furiosa* -esityksessä tekstitysmahdollisuus tarjottiin espanjaksi ja englanniksi. On hienoa, että voimme laatia tekstityksiä, sillä niiden avulla esityksiä voidaan tarjota uusille yleisöille!”

Kääntäjä kertoo

Varja Arola on kääntänyt ja tekstittänyt paljon virolaisia näytelmiä suomeksi suomalaisten teatterien lavoilta, tv-ohjelmia Ylelle ja elokuviakin.

Millainen prosessi oli tekstittää näytelmä viroksi?

Käännösprosessi oli muuten samanlainen kuin aiemmat, mutta nyt olin entistäkin itsekriittisempi, koska käännsin vieraaseen kieleen päin. Erona oli myös se, että Sofi Oksanen on kirjoittanut näytelmän suomeksi eikä tukenani ollut alkukielistä draamatekstiä. Kuten aina, oikoluku oli tärkeä vaihe. Tällä kertaa en kuitenkaan tehnyt sitä yksin, vaan kullannarvoisena apunani oli vironlainen dramaturgi-toimittaja **Ene Paaver**.

Miksi näytelmä käännettiin juuri viroksi?

Käännöstekstitys tehtiin esityksen suunniteltuja Viron-vierailuita varten. Kansallisteatterin **Marika Agarth**

Varja Arola

keksi, että voisimme tekstittää esitykset jo syksyllä Suomessa ja tarjota paikallisille virolaisille omankielistä teatteria. Olen itse jokaisessa näytännössä tekstittämässä.

Millaista näytelmän kääntäminen ja tekstittäminen Kansallisteatterin lavalle oli verrattuna muihin teatterikäännösprojekteihisi?

Kaikki teatterikäännösprojektini ovat olleet erilaisia, koska esitykset ovat erilaisia ja niiden konteksti vaihtelee. Teatteri on elävää taidetta, eivätkä yksittäiset näytännötkään ole koskaan täsmälleen samanlaisia. Näyttämöllä voi tapahtua mitä vain, ja siinä piilee teatterin taika. Kansallisteatterissa on lisäksi omanlaistaan lumoa, jonka aistii heti, kun taloon menee.

Teksti: Jenni Kavén

Kirjoittaja on SKTL:n toiminnanjohtaja.

Nobelistien suomentajat

© Kuva: Park Jaehong

Han Kang

Ruotsin akatemia myönsi tänä vuonna kirjallisuuden Nobel-palkinnon eteläkorealaiselle **Han Kangille**. Hän on ensimmäinen eteläkorealainen, ja myös ensimmäinen aasialainen nainen, joka on saanut palkinnon. Suomessa Kangin teoksia on julkaissut Gummerus. Teokset *Vegetaristi* (2017) ja *Ihmisen teot* (2018) on suomentanut **Sari Karhulahti** ja teokset *Valkoinen kirja* (2021) ja *Älä jätä hyvästejä* (2024) **Taru Salminen**.

Kääntäjä-lehden toimitus tavoitti palkintouutisen julkistamisen jälkeen Karhulahden ja Salmisen ja kysyi suomentajien tunnelmia.

Sari Karhulahti kertoo olevansa ikionnellinen Han Kangille myönnetystä Nobelistista: ”Kovin moni ei varmaan-

Sari Karhulahti

kaan osannut veikata häntä voittajaksi, mutta hän on todellakin palkintonsa ansainnut.” Karhulahti kertoi kääntäneensä Kangia **Deborah Smithin** englanninnoksista ennen kuin Taru Salminen astui remmiin. ”Välikielen kauttakkin kävi selväksi, että Kang on täysiverinen taiteilija.

Ensimmäiseksi häneltä suomentamani romaani *Vegetaristi* on yksi oudoimmista työpöydälleni päätyneistä kirjoista, toiseksi suomentamani *Ihmisen teot* taas kuvaa kollektiivista traumaa ja surua tavalla, joka särkee sydämen. Jälkimmäinen teos on edelleen omassa kärkiviisikossani! Upeaa, että saamme nyt nauttia Hanista Tarun suoraan koreasta kääntämänä – toivottavasti vielä monen kirjan verran!”

Myös Taru Salmisesta palkinto tuntuu valtavan hienolta.

”Olen ollut aivan täpinöissäni”, hän kertoo ja jatkaa: ”Korealainen kirjallisuus on päässyt maailmankartalle jo ennen Nobeliakin, mutta uskon, että Han Kang ja myös muut korealaiset kirjailijat saavat palkinnon myötä rutkasti uusia lukijoita Suomessakin.”

Taru Salminen

Teksti: Maarit Laitinen

Kirjoittaja on SKTL:n viestintäasiantuntija.

© Linda Tammisto

KäTu 2025: Varmuus ja epävarmuus Helsingin yliopisto 11.–12.4.2025

XXII

Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi

XXII

Symposiet om forskning
i översättning och tolkning

XXII

Symposium on Translation and
Interpreting Studies

Vuonna 2025 Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin teemana on *Varmuus ja epävarmuus*, jolla viitataan ennen kaikkea käännös- ja tulkkausalan nykytilanteeseen, historiaan ja tulevaisuuteen.

Symposiumin ensimmäinen kiertokirje julkaistaan 31.10.2024 symposiumin sivuilla www.katu-symposiumi.com.

Plenaristeiksi ovat lupautuneet tietokirjallisuuden professori **Pirjo Hiidenmaa** (Helsingin yliopisto) ja käännöstieteen apulaisprofessori **Paola Gentile** (Triesten yliopisto).

Symposiumi järjestetään perjantaista lauantaihin 11.–12.4.2025. Väitöskirjatutkijoille on tarjolla tuttuun tapaan myös koulutustapahtuma symposiumia edeltävänä torstaina (10.4.2025).

Huomaathan, että työpajaehdotuksia pyydetään to 12.12.2024 mennessä (sektio- ja posteriesitelmäehdotuksia ma 20.1.2025 mennessä).

Tervetuloa Helsinkiin huhtikuussa 2025!

Yhteydenotot: katu2025@helsinki.fi

Järjestäjät: Helsingin yliopisto ja Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton opettajien ja tutkijoiden jaosto

Sopimusvinkkejä kääntäjä- ja tulkkiryrittäjille

Kääntäjät ja tulkit kohtaavat toisinaan sopimusongelmia, jotka johtuvat tavallisesti siitä, että asioista ei ole sovittu selvästi tai tehtyä sopimusta ei noudateta. Miten tämä voitaisiin välttää ja miten humanistista tulisi hyvä sopimusneuvottelija? Mistä tunnistaa hyvän sopimuksen ja miten se syntyy? Tässä muutama vinkki.

Hyvästä sopimuksesta löytyy vastaus kaikkiin kohtiin, joissa voi potentiaalisesti syntyä erimielisyyksiä. Hyvä sopimus on myös tasapainoinen ja reilu. Siinä molemmilla osapuolilla on yhtä lailla vastuuta ja velvoitteita. Jos sopimuksesta on lähtökohdiltaan jo neuvottelun alkaessa tulossa kovin epätasapainoinen, kannattaa miettiä, mistä lähtökohtainen epätasapaino johtuu ja kannattaako edes lähteä neuvottelemaan yhteistyöstä.

Sopimuksen solmimisessa on laaja sopimisen vapaus, ja sopimuksen tasapainoon vaikuttaa paljon neuvotteluvalta. Lisäksi yhdelle hyvä sopimus voi olla toiselle huono. Alalla uusi voi joutua hyväksymään heikomman sopimuksen kuin kokeneempi konkari. Henkilöt, joilla on harvinaista erityisosaamista, ovat paremmassa asemassa kuin ne, jotka eivät osaamiseltaan erotu joukosta. Joka tapauksessa kannattaa jo uran alusta lähtien miettiä omaa osaamistaan, tietoisesti kehittää sitä ja opetella myös sanallistamaan se.

Sopimuksesta tulisi käydä ilmi sopimuksen elinkaari eri vaiheissaan ja miten toimitaan, jos kaikki ei menekään toivotusti. SKTL:lla on sopimusmalleja (sktl.fi/tyokalupakki), joista näet alalla noudatettavia ehtoja ja hyviä käytäntöjä. Niistä saat tietoa asioista, joita sopimuksessa on hyvä olla.

Useimmin sopimuksissa haasteita aiheuttavat kilpailukiello-, salassapito- ja vahingonkorvausehdot

Kilpailukieltosopimus on tavallinen alihankkijasopimuksissa, koska tieto ja sen suojaaminen on kriittinen tekijä yritystoiminnassa. Oikeustoimilain 38 §:stä seuraa, että kilpailukieltovelvoitteen on oltava kohtuullinen. Se, mikä on kohtuullista, on arvioitava tapauskohtaisesti. Kiellettyihin kilpailukieltosopimukseen yritysten välillä kuuluvat esimerkiksi sopimukset, joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua. Muun muassa sopimukset, joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä, ovat Suomen lain mukaan kiellettyjä. Kohtuuton ehto ei tulisi hyväksyä sopimukseen, vaan sitä tulisi pyrkiä muokkaamaan, jotta kohtuuton ehto ei jää sopimukseen ja sen kohtuuttomuus vain ”hypoteesiksi” ja ratkaistavaksi lähinnä oikeudenkäynnissä.

Salassapitosopimuksien käyttäminen on tärkeä liikesalaisuuksien suojaamisen muoto. Erityisen tärkeitä salassapitosopimukset ovat liikesuhteissa, joissa vaihdetaan luottamuksellista tietoa. On oleellista, että sopimuksessa on muun muassa muotoiltu selkeästi salassapitovelvollisuuden alaiset tiedot, niiden määrittely, sopimuksen voimassaoloaika ja salassapitovelvollisuuden piiri sekä suhtautuminen kolmanteen osapuoleen.

Kilpailukiello- tai salassapitosopimuksen tehosteeksi sekä viivästystilanteiden varalta sopimukseen sisällytetään monesti sopimussakko. Kilpailukiello- ja salassapitoehtojen on oltava yksiselitteisiä, jotta niihin uskaltaa sitoutua. Sopimukseen kirjattu sopimussakko tulee lähtökohtaisesti maksettavaksi pelkän sopimusrikkomuksen perusteella, aiheutuneen vahingon määrästä riippumatta, eikä se korvaa vahingonkorvausta, vaan on sitä täydentävä.

Usein sopimuksissa on ehto vahingonkorvausvelvollisuudesta. Hyvänä tapana on lähteä siitä, että korvataan välittömät vahingot, ei koskaan välillisiä vahinkoja, ja korvauksen maksimiksi määritellään toimeksiannosta saadun palkkion suuruus tai muu kohtuullinen summa. Poikkeuksena tästä on tilanne, jossa toiminta on tahallisesti tai tuottamuksellisesti huolimaton, jolloin laajempi korvausvelvollisuus luonnollisesti on oikeutettu.

On tärkeää, että aikatauluun on selkeästi kirjattu, sekä se, mitä materiaalia kääntäjälle tai tulkille toimitetaan ja milloin, että se, miten ja milloin kääntäjä vastaavasti toimittaa aineistoa toimeksiantajan suuntaan. Lisäksi on syytä sopia, miten toimitaan, jos esim. aikataulut eivät toteudu.

Mikäli sopimuksessa on paljon ehtoja, joita tehostaa hinnaanalennus, sakko tai vahingonkorvaus, kannattaa olla erityisen tarkkana. Aika usein silloin on kyse toimijasta, joka ei luota siihen, että olisi etukäteen riittävästi selvittänyt yhteistyökumppaneiden kykyä toimia ammattitaitoisesti. Ulkomaisten sopimusten osalta taas on mietittävä, miten suhtautuu siihen, että sopimusriidoissa sovellettava laki on jonkun muun kuin Suomen ja oikeuspaikka on muualla kuin Suomessa.

Pyydä luonnos nähtäväksesi ennen allekirjoitusta, ja mikäli sopimusluonnokseen tutustuessasi huomaat siinä kohtia, jotka pitäisi muuttaa tai joiden merkitys jää sinulle epäselväksi, kysy toiselta sopijapuolelta, mitä hän ajaa muotoilulla takaa. Esitä omia korjauksia ja ehdotuksia. Perustele ehdotuksesi. Lainsäädännössä lähdetään pitkälti siitä oletuksesta, että oikeustoimikelpoinen henkilö tietää, mitä allekirjoittaa. Siksi on järkevää ja helpompaa neuvotella sopimuksen kohtuullisuudesta ennen sen allekirjoittamista. Jos asioista kuitenkin tulee riitaa, sopimusneuvotteluilla on siinä vaiheessa merkitystä. On siksi myös hyvä, että epäselvistä sopimuskohdista jää dokumentaatiot.

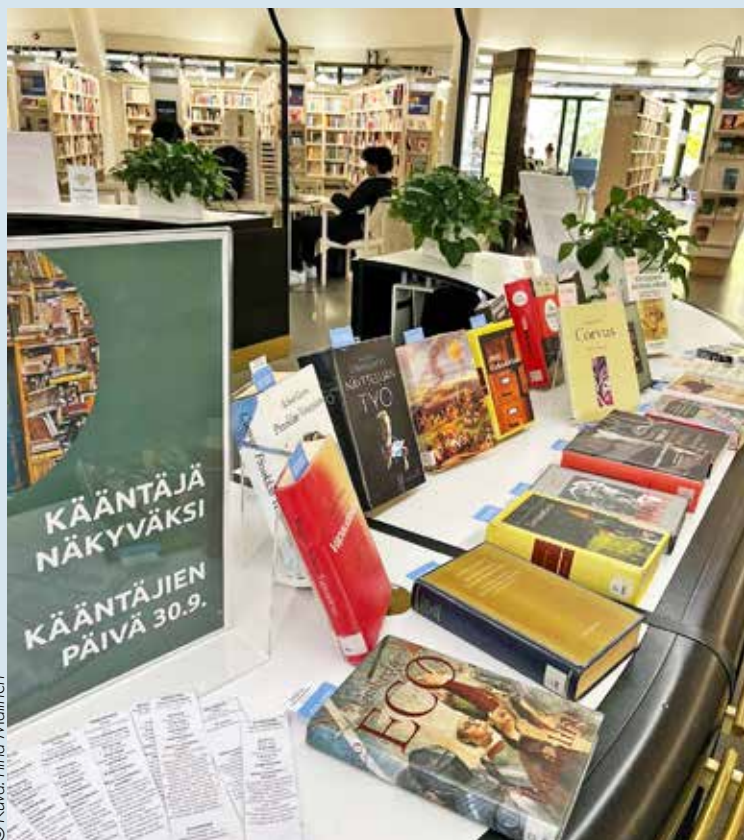
Mikäli olet epävarma sopimuksesi oikeellisuudesta tai oikeudenmukaisuudesta, ole yhteydessä sopimusoikeuden tuntevaan juristiin. SKTL:n jäsenenä sinulla on oikeus juristin palveluihin.

Teksti: Karola Baran

Kirjoittaja on SKTL:n juristi.

Tampereella tehtiin kääntäjä näkyväksi

© Kuva: Tiina Malinen

SKTL:n Tampereen paikallisosasto järjesti yhteistyössä pääkirjasto Metson avuliaan henkilökunnan kanssa Kääntäjä näkyväksi -tempauksen kansainvälisenä kääntäjienpäivänä 30.9. Paikallisosaston jäsenet saivat ehdottaa omia suosikkikäännöksiään, joiden pohjalta koottiin näyttely Metsoon. Lisäksi kirjojen väliin käytiin sujauttelemassa tempausta varten suunniteltu kirjanmerkki, jossa nostettiin esiin teoksen kääntäjä.

Onnistunut tempaus aiotaan toisintaa ensi vuonna maanlaajuisesti SKTL:n juhluvuoden kunniaksi. Haluatko juuri sinä auttaa toteuttamaan tempauksen omalla paikkakunnallasi? Ilmoittaudu toimistolle sähköpostitse osoitteessa jasenasiat@sktl.fi, niin kerromme asiasta lisää!

Tekijä päättää!

Käännökset ja kaupallinen tekstin- ja tiedonlouhinta

Suomen tekijänoikeuslakia (1961/404) uudistettiin vuonna 2023 ja siihen lisättiin tekijänoikeuden rajoitussäännös, joka koskee tekstin- ja tiedonlouhinta. Tiedonlouhinnassa hyödynnetään erilaisten oikeudenhaltijoiden tekemiä aineistoja. Kääntäjien teoksia ja muuta kääntäjien tekijänoikeudellisesti suojattua aineistoa käytetään myös **tekstin- ja tiedonlouhintatekniikoita** hyödyntävien innovaatioiden ja liiketoiminnan kehittämisessä.

Tekijänoikeuslain 13 b §:n 1 momentin mukaan tekijällä, mukaan lukien kääntäjällä, on mahdollisuus kieltää verkkoympäristössä olevan sisällön osalta suojatun aineiston käyttö **kaupallisessa tekstin- ja tiedonlouhinnassa**. Tutkimusorganisaatioiden ja kulttuuriperintölaitosten **tieteelliseen tutkimukseen** toteuttamaa tekstin- ja tiedonlouhinta ei kuitenkaan ole lain mukaan mahdollista kieltää. Oikeudellisin termein kiellosta puhutaan **oikeuksien pidättämisenä**.

Kaupallinen tekstin- ja tiedonlouhinta on automaattinen analyysitekniikka, joka mahdollistaa digitaalisessa muodossa olevien suurien tietomäärien (tekstin, äänten, kuvien tai datan) käsittelemisen ja automaattisen laskennallisen analyysin uusien tietojen tuottamiseksi.

Aineiston käytön kieltö kaupallisessa tekstin- ja tiedonlouhinnassa

EU:n DSM-direktiivin eli tekijänoikeus- ja lähioikeusdirektiivin (EU) 2019/790 ja tekijänoikeuslain mukaan tällainen kieltö eli oikeuden pidättäminen tulee toteuttaa **nimenomaisesti ja asianmukaisella tavalla** eli

koneluettavilla keinoilla. Kiellon voi tehdä joko sopimuksin tai teknisesti eli sen voi kirjata joko

- 1) aineiston sopimus- ja käyttöehtoihin tai
- 2) tiedoston ja verkkosivuston metatietoihin.

Metatiedot ovat tehokkaampi tapa toteuttaa kieltö.

Tekijänoikeusjärjestö Sanaston suositus on, että tekijät kieltävät aina kirjallisten teostensa käyttämisen tekstin- ja tiedonlouhintaan ja kieltö tehdään koneluettavassa muodossa. "Vain kieltö-oikeuttaan käyttämällä tekijä varmistaa itselleen oikeuden päättää teoksen mahdollisesta käyttämisestä tekoälyn kouluttamiseen. Käytännössä tekijä käyttäisi tätä oikeuttaan lisensoinnin kautta", kertoo Sanaston toiminnanjohtaja **Niina Vettensola**.

Kieltäminen sopimus- ja käyttöehtojen avulla

Kaupallisesta tekstin- ja tiedonlouhinnasta voi sopia aivan kuten muistakin teosten käyttötavoista, esimerkiksi **lisensointisopimuksessa**, jossa kääntäjä on osapuolena.

Teoksen käytön voi myös kieltää omaa aineistoa koskevassa **käyttöluvassa** kieltämällä kaupallisen tekstin- ja tiedonlouhinnan lupa-, toimeksianto-, tilaus- tai muissa sopimusehdoissa. Koneluettavan kiellon voi kirjoittaa aineistoa koskeviin lisenssi- tai käyttöehtoihin tai verkkosivuston käyttöehtoihin ja se **tulee esittää selkeästi**, esimerkiksi seuraavasti:

"Oikeudenhaltija on pidättänyt oikeutensa kaupalliseen tekstin- ja tiedonlouhintaan."

tai

"Muunlaisessa tarkoituksessa kuin tieteellisessä tutkimuksessa tapahtuva tekstin- ja tiedonlouhinta ei ole sallittua."

Jos kääntäjä haluaa, että kaupalliseen tekstin- ja tiedonlouhintaan pyydetään aina erikseen lupa, tämän voi ilmaista käyttöehdoissa kieltöä koskevan ehdon yhteydessä esimerkiksi seuraavasti:

”Oikeudenhaltija on pidättänyt oikeutensa kaupalliseen tekstin- ja tiedonlouhintaan.”

tai

”Aineistosta toteutettavasta tekstin- ja tiedonlouhinnasta on sovittava erikseen oikeudenhaltijan kanssa.”

Kieltäminen metatietojen avulla

Verkkoympäristössä tiedostomuotoinen aineisto voi olla löydettävissä lukuisissa eri sijainneissa. Tämän vuoksi kieltö, jonka kääntäjä on liittänyt alkuperäisen lähdesivuston käyttöehtoihin, ei välttämättä riitä tehokkaasti estämään tekstin- ja tiedonlouhinta.

Koneluettava kieltö on tiedostojen osalta tehokkainta toteuttaa sellaisten metatietojen avulla, jotka automaattisesti estävät tiedostosta tai verkkosivuilta toteutettavan tekstin- ja tiedonlouhinnan. Teknisesti oikeuksia voi pidättää tiedostossa W3C-konsortion (*The World Wide Web Consortium*) laatimien, EPUB-tiedostoja ja PDF-tiedostojen metatietoja koskevien ohjeiden mukaisesti. Verkkosivustolla oikeuksia voi pidättää esimerkiksi robots.txt-robotin rajausstandardin avulla. Rajausstandardi on tiedosto, jonka avulla voidaan antaa tietoja sekä asettaa rajoituksia hakukoneille, -roboteille ja muille verkkosivuja tutkiville boteille.

Sovi myös kustantajan kanssa kaupallisesta tekstin- ja tiedonlouhinnasta

”Kaupallinen tiedonlouhinta kuulostaa abstraktilta ja saattaa olla vaikeaa hahmottaa, miten se koskee yksittäistä kääntäjää. On kuitenkin luultavasti hyvä harkita ainakin tulevien teoksien suojaamista digitaalisessa muodossa olevalla metatiedolla, jossa kielletään em. käyttömuodot, ellei sitten katso, että kyseiset käytöt itselle sopivat”, SKTL:n juristi **Karola Baran** huomauttaa.

Suomen kustannusyhdistyksen mukaan kustantajan ja tekijän tulee yhdessä sopia siitä, miten asiassa kunkin teoksen kohdalla toimitaan; halutaanko kaupallinen tiedonlouhinta kieltää kokonaan, sallia tietyin ehdoin vai sallia kokonaan.

Tekijä päättää oman aineistonsa käytöstä

Tekijänoikeuden haltijalla on yksinoikeus päättää teoksensa kopioinnista. ”Lainsäädännössämme ei ole sellaista tekijänoikeuden säännöstä, joka sallisi tekijänoikeuden suojaaman aineiston syöttämisen tekoälysovellukseen ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa”, kertoo Baran. ”Kun tekijänoikeudella suojattua sisältöä syötetään tekoälyohjelmaan, on kyse **kopioinnista eli kappaleen valmistamisesta**. Tekijänoikeudellisesti kappaleen valmistamista on jo pelkkä sisällön muuttaminen digitaaliseen muotoon. Sen lisäksi valtaosa tekoälysovelluksista tallentaa sovellukseen

syötetyn sisällön sovelluksen omia opetus- ja kehitysprosesseja varten.”

Digitaalisessa muodossa olevien teosten käyttömahdollisuuksia syntyy jatkuvasti

”Teosten hyödyntämisen paikkoja on digitaalisessa käyttöympäristössä paljon ja niitä tulee jatkuvasti lisää”, sanoo Baran. ”Esimerkiksi kaupallisen tiedonlouhinnan ja tekoälyn kouluttamisen kontekstit poikkeavat paljon niistä käyttötilanteista, joihin tekijät ovat tottuneet. Edellä mainittujen suojattujen sisältöjen hyödyntämisissä saataan käyttää huomattavan suuria määriä suojattuja teoksia ja yksittäisen tekijän lienee usein suorastaan mahdotonta huomata, että hänenkin teostaan on tällaisissa tarkoituksissa hyödynnetty.”

Avoimuusvelvoite tekijöille tärkeä

Tekijäfoorumien, johon SKTL myös kuuluu, mielestä Suomen tulisi kannattaa Euroopan parlamentin kantaa, jonka mukaan tekoälyä hyödyntäville teknologiayhtiöille olisi säädettävä velvoite avoimesti kertoa, mitä tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa on syötetty tekoälylle sen kouluttamista varten. Tekijän on mahdotonta tietää, onko hänen teoksensa syötetty tekoälylle, mikäli näin ei toimita. Tekijä ei voi tehokkaasti valvoa tekijänoikeuksiaan, jos hän ei tiedä, milloin ja mihin tarkoitukseen hänen teoksiaan on käytetty. Tämä avoimuusvelvoite on erittäin tärkeä tekijöiden kannalta, mutta se on myös kansalaisten, viranomaisten, lainsäätäjien sekä avoimen, demokraattisen yhteiskunnan etu. Lisäksi avoimuusvelvoite tukisi tekijöiden ja muiden tekijänoikeuden oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuslain 13 b §:n mukaista tekstin- ja tiedonlouhinta koskevaa kieltö-oikeutta.

Teksti: Jenni Kavén ja Karola Baran

Kirjoittajat ovat SKTL:n toiminnanjohtaja ja juristi.

Tarkempia esimerkkejä aineiston käytön kiellosta metatietojen avulla kaupallisessa tekstin- ja tiedonlouhinnassa: sktl.fi/tyokalupakki

SKTL:n kirjamesuosastolla Helsingissä sai tänäkin vuonna seurata livekääntämistä. Kuvassa livekääntämässä Saana Rusi.

Kirjamessut, jokasyksyinen yhteinen ponnistus

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on tehnyt vuosien ajan yhteistyötä Helsingin ja Turun kirjamesujen ja viime vuosina myös Tampereen kirjafestareiden kanssa. Näin on voitu vaikuttaa messuohjelmaan ja lisätä kääntämisen näkyvyyttä messuilla ja festareilla.

SKTL:n viestintäasiantuntija **Maarit Laitinen** pitää kirjamesuja tilaisuutena juhlistaa liitossa olevaa osaamista kirjallisuuden kääntäjien näkökulmasta. ”Kirjamessuilla kääntäjät pääsevät tapaamaan toisiaan ja monille messutyöhön osallistumisesta on tullut traditio. Kirjallisuuden kääntäjien jaoston jäsenet muodostavat Helsingissä kirjamesupäivystäjien ydinjoukon ja Turun paikallisosastolla on oma aktiivinen messutoimijoiden joukkonsa. Myös Tampereen paikallisosasto on innokkaasti lähtenyt mukaan kirjafestareiden järjestämiseen.”

Liiton toiminnanjohtaja **Jenni Kavén** korostaa, että sääntöjensäkin mukaan SKTL edistää kääntämistä ja tulkkausta

osana kulttuurielämää, ja kirjallisuustapahtumat ovat tälle luonnollinen foorumi. SKTL käyttää messuihin kirjallisuuden edistämiseen tarkoitettuja ja yleishyödyllisiä varojaan. ”Vaikka kirjamesuille osallistuminen on vapaaehtoisille jäsenillemme ja työntekijöillemme suuri ponnistus, on tärkeää olla mukana. Messut ovat kääntäjille tärkeä paikka olla edustettuna, onhan kotimaassa julkaistavasta kirjallisuudesta jopa noin puolet käännettyä”, Kavén sanoo. ”Kirjamessuilla tapaamamme uudet kääntäjät ovat myös potentiaalisia tulevia jäseniämme.”

Kirjamessuilla ja -festareilla SKTL sekä pyrkii vaikuttamaan kirjallisuuden kääntäjien näkyvyyteen ja asemaan

että tekee keskustelunavauksia alaan vaikuttavista aiheista, kuten tekoälystä. Käännöspuolelta mukana on niin ajan-kohtaisia ilmiötä kuin klassikkokäännöksiäkin. Monina vuosina SKTL:n ohjelmassa on ollut myös Nobel-kirjailijan teoksia suomentaneen kääntäjän haastattelu.

Tänä vuonna messuohjelmassa voitiin ottaa huomioon myös eri ikäryhmiä ja kiinnostuksen kohteita. Esimerkiksi Tampereen kirjafestareilla esille pääsevät scifi ja sarjakuva-romaanit, kun taas Turussa keskusteltiin pelikäntämisestä ja kääntämisestä Tammen keltaiseen kirjastoon. Helsingin kirjamesseilla keskusteltiin mm. kiinalaisen kirjallisuuden ja maailman kirjallisuuden suomentamisen ohella roman-tasian kääntämisestä. Näiden kääntäjakeskustelujen lisäksi SKTL osallistui yhtenä järjestäjistä tärkeään kulttuuripo-liittiseen keskusteluun siitä, miltä näyttävät kirjailijan ja kääntäjän tulevaisuus. Yhteistyökumppaneittemmekin lavaohjelmassa kääntäminen oli monipuolisesti esillä, kun messukeskusteluissa käsiteltiin kieltä ja yhteisymmärrystä, tekoälyä ja kääntäjän toimimista pienkustantajana.

”On hienoa, että saamme aina ohjelmaan mukaan meille tärkeitä aiheita ja ansiokkaita suomentajia. Toivon, että voimme jatkossa tehdä yhä tiiviimpää yhteistyötä eri järjestäjätahojen ja messuorganisaatioiden kanssa, jotta ohjelmassa olisi vieläkin enemmän tilaa laadukkaalle ja asiapitoiselle käännöskeskustelulle”, Laitinen sanoo. ”Vaikka kääntäminen ja monet jäsenemme kyllä näkyvät kaikilla messuilla muuallakin kuin SKTL:n osastolla ja ohjelmissa.”

Ohjelmajohtajat pitävät yhteistyötä tärkeänä

Vilja-Tuulia Huotarinen on päätoimisen kirjailijanuransa rinnalla toiminut nyt kolmena vuonna Turun Kirjames-sujen ohjelmajohtajana ja kertoo, että SKTL:n merkitys messuohjelman sisällössä on ollut suuri. ”Voisipa sanoa, että ilman kääntäjien näkökulmaa ja käännöskirjallisuutta en osaa ohjelmaa edes kuvitella”, hän toteaa.

Huotarisen mukaan SKTL:n mukanaolo on varmasti vaikuttanut kääntäjien näkyvyyteen messuohjelmassa. ”Turun Kirjamesseilla on päätoimikunta, johon kuuluu lähinnä alan järjestöjä. SKTL on aktiivisesti mukana ja se vaikuttaa siihen, että kääntäjät pysyvät mielessäni: ohjelmantekijöitä kun on ollut joka vuosi yli viisisataa.”

Huotarinen pitää keskustelua päätoimikunnassa tärkeänä myös uusien ideoiden syntymisen kannalta. ”Tavattessa nousee usein esiin yllättäviä ja tuoreita ideoita hedelmäl-lisen spontaanin keskustelun pohjalta. Kaikilla on sama tavoite: lisätä näkyvyyttä kääntäjille.”

Helsingin Kirjamesseiden ohjelmajohtaja **Ville Blåfield** kertoo, että yhteistyö kirjailija- ja kääntäjäjärjestöjen kanssa

on messuorganisaatiolle tärkeää: ”Kirjojen tekijät – niin kirjailijat, kääntäjät kuin kuvittajat – ovat messujen tähtiä, joiden perässä myös messuyleisö Pasilaan tulee. Helsingin Kirjamesset on suurtuotanto, jonka ohjelman kokoamisessa ja muissa järjestelyissä kumppaneilla on keskeinen rooli.”

Blåfieldin mukaan kääntäjät ja käännöskirjallisuus ovat tänä vuonna näkyvästi esillä messuohjelmassa, ja lavoilla käsitellään niin maailmankirjallisuuden suomentamista kuin suomalaisen kirjallisuuden käännösvientiä. ”Ohjel-majohtajana iloitsen, että lavalla on niin monessa keskus-telussa myös kääntäjiä, usein yhdessä kirjailijan kanssa.”

Blåfield muistuttaa, että tärkeä yhteistyön muoto on myös Kirjamesseiden kirjailija- ja kääntäjävastaanotto, joka järjestettiin tänä vuonna toista kertaa yhdessä SKTL:n, Sanaston ja kirjailijajärjestöjen kanssa. Myös Laitinen mainitsee messujen esiintyjille suunnatut kirjabileet ja pitää niitä tärkeänä tilaisuutena tavata toisia kääntäjiä ja muita kirjantekijöitä rennossa ilmapiirissä.

SKTL:n jäsenet keskeisessä roolissa

SKTL:n näkyvyys kirjamesseilla ja -festareilla jäisi hyvin ohueksi ilman messuosastolla päivystäviä ja livekääntäviä jäseniämme. Päivystäjät kohtaavat messuäkeä, jakavat SKTL:n messumateriaalia ja vastaavat sekä kääntämistä että liittoa koskeviin kysymyksiin. ”Osastolla pääsee osaksi messutunnelmaa ja myös luomaan sitä itse”, kiittelee jo monena vuonna Helsingin messuilla päivystänyt **Kaisa Ranta**. ”On hauska huomata, että tavallisellekin lukijalle kääntäjät tulevat heti näkyvämmiksi, kun sellaisen tapaa ilmielävänä. Ihaninta on, kun nuori kävijä uskaltautuu mainitsemaan, että käännösala on yksi tulevaisuuden toiveammateista.”

Livekääntäminen taas tarjoaa messuyleisölle mahdolli-suuden kurkistaa kirjallisuuden kääntäjän työhön, kun jäsenet ovat istuneet messuosastolla kääntämässä työn alla olevaa teostaan. Yleisölle on ollut mieluisaa seurata käännöstyön etenemistä suurelta näytöltä, ja usein juuri livekääntäjän kanssa on käyty ne kiinnostavimmat kes-kustelut. Livekääntäjän pöydännurkka onkin siis ennen kaikkea tapaamispaikka, ei niinkään paikka, jossa työ etenee, ja silti kymmenet kääntäjät vuosittain ovat ha-lunneet tulla kahdeksi tunniksi kerrallaan esittelemään omaa käännösprosessiaan ja osaamistaan.

Tiina Malinen aloitti uransa SKTL:n messupäivystäjänä jo opiskeluaikanaan Turussa ja toimii tällä hetkellä aktiivi-sena Tampereen kirjafestareilla. Lempiasioikseen Tampe-reen kirjafestareilla hän mainitsee ihmisten kysymyksiin vastaamisen ja kääntäjän työn esittelemisen. Vaikeinta on keskustelun lopettaminen luontevasti. ”Kiitos, ööh, moi... Ota tosta vielä nami ennen ku meet! Hnnnng.”

Malista on jopa pyydetty treffeille Turun Kirjamesseilla! ”Olin siihen aikaan vielä opiskelija ja sinä vuonna avustajana messuilla. Tauolla minulle entuudestaan tuntematon ja mukava henkilö tuli juttusilleni, ja keskustelun päätteeksi hän pyysi minua treffeille. Suostuin ja kävimme seuraavalla viikolla hernekeitolla ja pannarilla. Suhdetta ei syntynyt ja henkilökin jäi unholaan, mutta muisto pysyy edelleen mielessäni.”

Vuosina 2009–2022 Turun Kirjamesseiden päätoimikunnassa SKTL:n edustajana toiminut suomentaja **Aulikki Vuola** kertoo sen olleen kiinnostavaa aikaa. ”Tehtävänäni oli lähinnä järjestää suomentajia esiintymään messuille, ja yritin valita esiintyjä monipuolisesti, **Kjell Westön** ja hänen suomentajansa keskustelusta antiikin draaman suomentajien kollokvioon.”

”Vuonna 2007 olin itsekin haastateltavana suomentamastani **Carlo Ginzburgin** klassikkoteoksesta *Juusto ja madot* ja vuonna 2017 jouduin ex tempore sijaistamaan **Leevi Lehtoa** klassikkojen suomentamisesta jutustelevien **Kersti Juvan** ja **Paavo Castrénin** seuraan – onneksi **Juhani Lindholm** tuli pelastamaan! Mieleen on jäänyt myös ideoimani kahden oopperatekstien kääntäjän haastattelu, josta opin itsekin paljon.”

Parikymmenen vuoden aikana messuosastolla aktiivisesti päivystänyt Vuola kertoo, että messutyössä on antoisinta ihmisten kohtaaminen sekä tapahtumien ja

myös messuosaston suunnitteleminen yhdessä. ”Turun Kirjamesseilla on aina mukava, lämmin tunnelma – sieltä lähtiessä on hyvä ja kohottunut olo, vaikka kammiokääntäjän sosiaalisuuskapasiteetti onkin ollut kovilla”, Vuola naurahtaa.

Vuosia Turun Kirjamesseihin päivystäjänä ja osaston rakennus- ja purkutalkoisiin aktiivisesti osallistunut asiatekstinkääntäjä **Mari Repo** sanoo, että antoisinta messuilla on tavata kollegoita tai tuttuja, joihin törmää usein vain messuilla, sekä tietysti kohdata kirjailijat, jotka ovat aidosti innoissaan tavatessaan lukijoita ja meitä kääntäjiä ja muuta yleisöä. Messutyön raskauden hän kertoo huomaavansa vasta jälkeen päin, kun jalat ovat kipeytyneet seisomisesta ja päässä humisee messuhälinän jäljiltä.

Yhtenä mieleenpainuvimmista kohtaamisista Repo kertoo saaneensa eskorteerata Teemana Ranska -messuilla kirjailijavieraita **Andreï Makinea** ja **Catherine Pancolia**. ”Päivällä messuilla ja illalla kaupungin vastaanotolla ja illallisella jokilaivalla. Vitsi, olivatpa vaatimattomia, mukavia ja lämminhenkisiä ihmisiä”, Repo huokaisee ja jatkaa: ”Illallispyödyssä odotellessamme Makine kaivoi esiin neulan ja lankaa ja korjasi reppunsa ratkenneen hihnan – niin sympistä.”

Teksti: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on SKTL:n assistentti ja liiton mentoriohjelman vetäjä.

Timo Tossavainen, JP Koskinen, Kaisa Ranta sekä Kalle Siltala keskustelivat Helsingin kirjamesseilla Alma Onalin kanssa suoratoiston ja tekoälyn tuomista haasteista kirjallisuuden tekijöille. Ohjelma järjestettiin yhteistyössä Finlands svenska författareföreningin, Sanaston, Suomen Kirjailijaliiton sekä Suomen tietokirjailijat ry:n kanssa.

Lukemaan innostavaa kirjallisuutta kaikille

Selkokeskuksen arvion mukaan useampi kuin joka kymmenes suomalainen tarvitsee selkokieltä arjessaan. Arjen sujumisen ohella selkokielen käyttäjät kaipaavat myös elämyksiä, ja niitä tarjoaa esimerkiksi selkokielellä kirjoitettu kaunokirjallisuus. Miten selkokirjat sitten syntyvät? Entä onko selkomukauttaminen kääntämistä?

Haastattelin asiasta kahta kokenutta selkomukauttajaa, **Hanna Männikkölahtea** ja **Silja Vuorikuraa**. Männikkölahti on koulutukseltaan äidinkielen ja kirjallisuuden sekä englannin opettaja. Opetettuaan pitkään suomea toisena kielenä eri oppilaitoksissa hän ryhtyi yksityisyritykseksi. Nykyään hän opettaa suomea yksityisoppilaille ja antaa koulutusta selkeästä kirjoittamisesta. Vuorikuru on kotimaisen kirjallisuuden dosentti, tutkija ja päätoiminen tietokirjailija. Hänelläkin on äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan pätevyys. Parivaljakolla on kokemusta useiden eri kirjallisuudenlajien selkomukauttamisesta, ja Vuorikuru on julkaissut myös kaksi suoraan selkokielellä kirjoitettua kirjaa.

Yhteistä ja erilaista

Voiko kääntämisen ja selkomukauttamisen välille piirtää yhtäläisyysmerkin? Kumpikin haastateltavista on sitä mieltä, ettei voi. ”Selkokieli ei ensinnäkään ole oma kielensä, vaan kielimuoto. Ja toiseksi selkomukauttamisessa pyritään ymmärrettävyyteen, selkeyteen ja yksinkertaistamiseen”, Vuorikuru toteaa. Kääntäminen on hänestä luonteeltaan ja tavoitteiltaan erilaista kuin mukauttaminen. Yhteisiäkin piirteitä on: kummassakin syntyy uusi versio, mutta eri keinoin ja eri logiikalla.

Samaa mieltä on Männikkölahti: ”Olennainen ero on myös se, että lopputulokset ovat aivan erikokoiset. Selkomukautus lyhenee merkittävästi alkuperäiseen teokseen verrattuna.” Esimerkiksi noin 350-sivuisesta kirjasta voi tulla noin 180-sivuinen selkokirja. Mitään absoluuttista sivumäärärajoitusta ei selkokirjoilla kuitenkaan ole, vaan sivumäärä riippuu kirjasta ja sen kohderyhmästä.

Jos selkomukautus ei ole kielensisäistä kääntämistä, mihin sitä sitten voisi verrata? ”Olen kuullut joskus sanottavan, että selkomukautus on samantapainen adaptaatio alkuteoksesta kuin vaikkapa siitä tehty elokuva tai sarjakuva”, Vuorikuru mainitsee. Hän pohtii myös klassikkotyttökirjoja, joista on tehty lyhennettyjä suomennoksia. ”Ehkä niissä on jotain samaa kuin selkomukautuksissa. Ainakin

kääntäjällä on niissä ollut enemmän vapauksia kuin suomennoksissa yleensä.”

Vapautta ja valtaa

Selkomukauttajan ja kääntäjän työnkuvat poikkeavatkin huomattavasti vapauden ja vallan määrässä. ”Selkomukauttajalla on paljon vapaammat kädet ja paljon enemmän valtaa päättää siitä, mitä jätetään pois ja mitä säilytetään. Kääntäjän pitää noudattaa alkuperäistä kirjaa aivan eri tarkkuudella”, Männikkölahti luonnehtii.

Aloitteleva selkomukauttaja ei kuitenkaan heti osaa arvioida sopivaa poistojen määrää oikein. Männikkölahti muistele ensimmäistä mukautustaan ja kustannustoimittajalta saamaansa palautetta, jossa toistui ilmaisu ”tämän voi jättää pois”. ”On yllättävää, miten paljon pitää jättää pois, jotta saa kirjan varsinaisen tarinan ja tunnelman mahtumaan uuteen versioon”, Männikkölahti huomauttaa. Vapauden haltuunotto vaatii siis opettelemista.

Joskus poistokohdat löytyvät helposti, jos alkuteoksessa on mässäilty jollain teemalla niin paljon, että se lukiessa tökkää silmään. Vuorikuru kertoo esimerkin: ”Eräässä mukauttamassani teoksessa puhuttiin kovin korostetusti yhden henkilöhahmon lihavuudesta tavalla, joka käy nykylukijan silmään. Lyhensin tätä kuvausta merkittävästi, koska ymmärrettävyyden ei siitä kärsinyt.”

Männikkölahden kokemuksen mukaan joistakin teoksista on ollut helppo poistaa pitkiäkin kohtia, jotka eivät varsinaisesti vaikuta romaanin juoneen tai tunnelmaan. Selkomukauttaja voi valinnoillaan tehdä sisältöön myös uudenlaisia painotuksia. Männikkölahti tunnustaa, että esimerkiksi Kari Hotakaisen *Tunteaton Kimi Räikkönen* -kirjan naiset ovat mukautuksessa päässeet suhteellisesti enemmän ääneen kuin alkuteoksessa.

Toisinaan poistaminen on silti edelleen haasteellista. ”On romaaneja, joiden jokainen sana on kultaa ja jokainen asia kiinnostava. Siinä saa punnita kauan, mitä raaskii poistaa”,

Männikkölahti havainnollistaa. Myös joistakin alkuteoksen piirteistä joutuu joskus pakon edessä luopumaan.”Esimerkiksi Elina Karjalaisen teoksissa Uppo-Nallen käyttämät aikuiskielen sanat kuten *ostovoima* on kursivoitu, ja se luotukseen huumoria. Kursiivia ei selkokirjassa voi kuitenkaan käyttää, sillä kirjasinlajin pitäisi olla mahdollisimman selkeä ja yhdenmukainen”, Vuorikuru harmittelee.

Poistot ovat keskeinen osa selkomukauttamista, mutta niiden ohella mukauttaja tekee myös lisäyksiä tekstiin. Esimerkiksi erilaiset siirtymät paikasta tai ajasta toiseen voivat olla selkokielen lukijalle haasteellisia, ja niiden yhteydessä mukauttaja lisää selityksiä. Toisinaan taas alkuteoksessa voi olla sisällöllinen aukko, joka pitää paikata lyhyellä lisäyksellä.

Hanna Männikkölahti

© Agata Anttonen

Hanna Männikkölahden selkomukautukset

Eve Hietamies: *Numeroruuhka* (Avain 2023)

Lari Kotilainen: *Kielen elämä* (Laatusana 2022)

Tommi Kinnunen: *Ei kertonut katuvansa* (Avain 2022)

Siri Kolu: *Me Rosvolat* (Avain 2021)

Eve Hietamies: *Hammasteijuu* (Avain 2021)

Eve Hietamies: *Tarhapäivä* (Avain 2020)

Vuokko Hurme: *Kiepus* (Pieni Karhu 2019)

Kari Hotakainen: *Tuntematon Kimi Räikkönen* (Avain 2019)

Eve Hietamies: *Yösyöttö* (Avain 2019)

Miika Nousiainen: *Juurihoito* (Avain 2018)

Salla Simukka: *Musta kuin eebenpuu* (Avain 2018)

Sinikka ja Tiina Nopola: *Heinähattu, Viiltitossu ja ärhäkkä koululainen* (Avain 2017)

Salla Simukka: *Valkea kuin lumi* (Avain 2017)

Salla Simukka: *Punainen kuin veri* (Avain 2017)

Erilaiset prosessit

Männikkölahti on kehittänyt menetelmän, jossa hän kirjaa lukiessaan yliviivaa poistettavat ja ympyröi tai alleviivaa tärkeimmät kohdat. Kirjan marginaaleihin hän kirjoittaa muita huomioita. Lukukierroksen jälkeen hän ryhtyy työhön. Männikkölahti ei tee selkomukautusta alusta loppuun: ”Teen mukautusta palasina ja siinä järjestyksessä, mikä kulloinkin tuntuu kiinnostavalta.” Hän hioo samaa tekstiversiota useita kertoja, ja viimeistelyvaiheessa erityistä huomiota saavat kirjan alku ja loppu.

Toisin kuin Männikkölahti Vuorikuru ei tee kirjaan mitään merkintöjä. ”Ajattelen kirjoittamalla, ja siksi saatan heti alkaa kirjoittaa samalla, kun luen kirjaa ensimmäistä kertaa”, hän kuvailee. Ensimmäisestä versiosta tulee tavalisesti liian vaikea, ja se on yleensä hyvin lähellä alkupeiräistä teosta. Seuraavaa selkoversiota tehdessä alkuteos on pääasiassa sivussa ja käytössä vain hetkittäin. Vuorikuru on havainnut, että tällä menetelmällä toisesta versiosta tulee usein liian helppo. Vasta kolmannessa versiossa tekstiin löytyy sopiva tasapaino.

Pystymetsästä selkomukauttamaan?

Voiko kuka tahansa alkaa selkomukauttaa kaunokirjallisuutta? ”Oma mukauttajan urani sai alkunsa Selko-keskuksen järjestämällä intensiivikurssilla”, Vuorikuru

kertoo. Kurssi oli kaksipäiväinen, ja sen aikana tehtiin paljon käytännön harjoituksia. Niiden ansiosta Vuorikuru ihastui selkomukauttamiseen, ja kun hän pääsi kokeilemaan kaunokirjallisuuden mukauttamista, se vei saman tien mennessään.

Männikkölahti on puolestaan itse opiskellut selkokielen periaatteet ennen tehtävään ryhtymistä. Työkin on teki- jäänsä neuvonut: ”Kirjoitin ensimmäisen mukautukseni samalla, kun eräs yksityisoppilaani luki ja kommentoi tekstiä noin kerran viikossa. Erilaisten koelukijoiden palaute on korvaamattoman arvokasta, ja on aina hauska keskustella työn alla olevasta selkomukautuksesta.”

Kirjallisuuden selkomukauttajilla on monenlaisia taustoja: on ammattikirjailijoita, kirjallisuuden tutkijoita, suomen kielen ja kirjallisuuden opettajia sekä erityisopettajia. Monenlaisesta osaamisesta voi olla hyötyä mukauttajan tehtävässä. Mitä sitten on aivan välttämätöntä osata? ”Täytyy olla kielitajua ja hallita oikeakielisyys. Pitää myös osata kirjoittaa”, Vuorikuru luonnehtii. ”Sekin on hyödyksi, jos tuntee edes yhden selkokielen kohderyhmistä vähän paremmin, jotta osaa kohdentaa tekstinsä lukijalle”, Männikkölahti lisää.

Silja Vuorikuru

Silja Vuorikurun selkomukautukset ja selkokirjat

Marjatta Kurenniemi: *Onnelin ja Annelin talo* (Avain 2024)

Helena Telkänranta: *Millaista on olla eläin?* (SKS 2024)

Anni Polva: *Tiina* (Pieni Karhu 2022)

Eliina Karjalainen: *Uppo-Nallen talviturkki* (Avain 2022)

Eliina Karjalainen: *Uppo-Nalle* (Avain 2021)

Suomalaisia naiskirjailijoita: *Minna Canth, Maria Jotuni ja Aino Kallas* (Reuna 2019)

Silja Vuorikuru: *Käärme kainalossa ja muita tarinoita* (Laatusana 2023)

Silja Vuorikuru: *Titanic, maailman suurin laiva* (Avain 2021)

Hyvä kirjoittamistaito ja kielitaju ovatkin ehdoton edellytys sille, että osaa kirjoittaa ymmärrettävää ja samalla ilmaisuvoimaista selkokieltä, joka sopii heterogeeniselle lukijakunnalle. Selkokirjoja lukevat monenlaiset ihmiset monenlaisilla lukuvalmiuksilla, muistisairaista kielenoppijoihin.

Tukea ja nostetta vähälevikkiselle kirjallisuudelle

Selkokirjat lukeutuvat niin sanottuihin vähälevikkisiin kirjoihin, ja niitä on helppoa saada käsiinsä kirjastoista. Vähälevikkinen kirjallisuus on toistuvasti ollut kirjastojen mahdollisten säästökohteiden listalla, mutta toisaalta selkokirjallisuus on viime aikoina saanut merkittävää tukeakin. Suomen Kulttuurirahaston rahoittamassa *Selkopolku*-hankkeessa on Suomen kaikille yläkouluille lahjoitettu kirjapaketti, joka sisältää 50–150 selkokirjaa ja helppolukuista kirjaa. Selkokirjoja käytetään kouluissa vastaamaan erilaisiin lukutaidon haasteisiin.

Kirjakaupoissa selkokirjoja ei näe kovin usein. Vuorikuru mainitseekin ilahtuneensa, kun hän näki hiljattain Edith Arkon kirjoittaman selkokirjan *Aurora/Eino* paraatipaikalla suomalaisessa kirjakaupassa. ”Ehkä se kertoo siitä, että selkokirjallisuuden asema on vähän paranemaan päin. Ja se on hienoa, sillä innostavaa luettavaa tarvitaan nyt ihan kaikille.”

Haastattelu: Sirku Latomaa

Kirjoittaja työskentelee suomen kielen lehtorina Tampereen yliopistossa

Mitä kuuluu, asioimistulkki?

Lena Segler-Heikkilän syyskuussa 2024 valmistunut tutkimus paljasti asioimistulkkien työhyvinvointiin liittyviä yksityiskohtia. Tutkimuksessa kartoitettiin asioimistulkkien näkemyksiä työhyvinvointia edistävästä tai heikentävästä tekijöistä. Lisäksi selvitettiin, millä tavalla asioimistulkki kokee hallitsevansa työnsä ja millä tavalla hän itse vaikuttaa omaan työhyvinvointiinsa.

Työtä monenlaisissa ympäristöissä ja tilanteissa eri asiakkaiden kanssa

Asioimistulkkausta käytetään asiakkaan ja viranomaisen tai muun palveluntarjoajan välisen vuorovaikutuksen tulkkauksessa etenkin kunnissa, kuntayhtymissä ja hyvinvointialueilla sosiaali- ja terveystalveissa. Kotoutumisen edistämiseen liittyvän tulkkaustyön lisäksi asioimistulkin palveluita käytetään muun muassa maahanmuuton alkuvaiheen kotoutustoimenpiteissä tai kouluyhteistyössä perheen ja koulun tai päiväkodin välillä.

Tulkin työhön kuuluvat muun muassa etätulkkaukset ja teknologian käyttö, lähitulkkaukset ja niihin kuuluvat fyysiset siirtymiset paikasta toiseen, tulkkaustilanteiden ja -sisältöjen heterogeenisuus ja niihin osallistuvien ihmisten käytöksen vaihtelevuus sekä odottamattomiin tilanteisiin joutuminen. Asioimistulkit tekevät työtään hyvin erilaisissa työympäristöissä, tilanteissa ja eri asiakkaiden kanssa. Asiakaskunnalla ja käsiteltävien asioiden sisällöillä voi olla merkitystä asioimistulkin hyvinvointiin. Käsiteltävät asiat voivat herättää asioimistulkissa voimakkaita tunteita, jotka eivät kuitenkaan saa häiritä hänen tulkkaustyötään.

Tulkin ammattinimike ei ole suojattu, eikä asioimistulkin ammattia ole säännelty. Asian edistämiseksi tulkkeja edustavat järjestöt ovat yrittäneet vaikuttaa päätöksentekijöihin tulkkilain ja asioimistulkikirekisterin puolesta esimerkiksi julkilausuman muodossa. Kaikilla asioimistulkin työtä tekevillä ei ole koulutusta työhönsä, ja tästä syystä asioimistulkkien osaamistaso voi olla hyvin vaihtelevaa. Siitä huolimatta he kaikki voivat toimia samanlaisissa työtehtävissä muodollisesta pätevydestä ja koulutuksesta riippumatta.

Asioimistulkin työhyvinvointiin vaikuttavat ulkoiset tekijät, kuten muun muassa tulkkausalan lainsäädäntö, hankintamenettelyt, kilpailutus, asioimistulkkauksen kentän monimuotoisuus ja maksettu korvaus. Näiden ulkoisten tekijöiden lisäksi asioimistulkin työhyvinvointiin vaikuttavat myös häneen itseensä kytkeytyvät tekijät, kuten koulutus ja osaaminen, työtavat, kokemus, huolehtiminen omasta terveydestä, asenne, motivaatio ja halu oppia uutta,

persoonallisuus sekä kyky käsitellä tunteita ja hyödyntää omia luontevahvuuksia.

Asioimistulkit toimivat usein yrittäjinä tai freelancereina ja harvemmin vakituisina työntekijöinä tulkkausyrityksissä. Toisin kuin yritykseen palkattu työntekijä, tulkkausalan yrittäjä joutuu huolehtimaan itse muun muassa omasta toimeentulostaan ja toimeksiannoistaan ja kiinnittämään erityistä huomiota itsensä johtamiseen.

Tulkkia ohjaavat periaatteet

Asioimistulkin tulisi toimia tulkkaustilanteessa tulkin ammattisäännösten periaatteiden mukaisesti. Ammattisäännöstö antaa tulkille eettisen pohjan työlleen ja vaikuttaa samalla myös tulkin rooliin ja käytökseen itse tulkkaustilanteessa. Tulkillla on salassapitovelvollisuus. Hänen odotetaan valmistautuvan tehtäväänsä huolellisesti, tulkkaavan kattavasti jättämättä mitään pois ja lisäämättä mitään asiaankuulumatonta. Ammattisäännöstössä vaaditaan hänen ”käyttäytyvän tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla”. Tulkin odotetaan olevan puolueeton viestinvälittäjä, ja hänen tunteensa, asenteensa tai mielipiteensä eivät saa vaikuttaa tulkkaukseen. Viimeksi mainittu asioimistulkin ammattisäännöstöön kirjattu eettinen ohje asettaa tulkin rooliin, joka voi aiheuttaa hänelle eettisiä ongelmia ja henkisesti erittäin raskaita tilanteita. Hänellä on salassapitovelvollisuus eikä hän saa itsenäisesti tuoda toisesta osapuolesta saamaansa tietoa kolmannen osapuolen tietoon, vaikka hän tietäisikin aikaisemmista tulkkauksista asiasisältöjä, joilla olisi päätöksen kannalta merkitystä.

Työhyvinvointitutkimuksen tulokset

Tutkimuksessa selvitettiin asioimistulkkien näkemyksiä heidän työhyvinvointiaan edistävästä ja heikentävästä tekijöistä. Lisäksi tutkittiin heidän arvionsa omasta motivaatiostaan, työkyvystään ja terveydestään. Kyselyyn vastasi 90 henkilöä, joista 82,2 prosentilla oli tulkkausalan koulutus. Suurin osa vastaajista teki asioimistulkkauksen rinnalla muita asiantuntijajätöitä, ja vain kaksi vastaajaa teki asioimistulkin työtä kokopäiväisesti. 37,8 % työskenteli yrittäjinä, 27,8 % freelancereina ja 34,4 % työntekijöinä

yriyksissä. Vastaajien työkokemus tulkkeina vaihteli yhdestä vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Vastaajia pyydettiin kertomaan omia näkemyksiä työhyvinvointia edistävästä ja heikentävistä puolista omassa työssään asioimistulkkeina. Lisäksi pyydettiin kertomaan esimerkkitalanteista, jotka olivat asioimistulkkeiden mielestä selvästi työhyvinvointia edistäviä tai heikentäviä. Kysyttiin myös, minkälaisia hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavia kokemuksia asioimistulkeilla on ollut tulkkaustilanteissa ja ovatko asioimistulkit kokeneet vaaratilanteita, ikävää käytöstä tai muita häiriötekijöitä, joilla on ollut negatiivista vaikutusta heidän työhyvinvointiinsa. Kysely sisälsi myös kysymyksiä, joissa keskityttiin asioimistulkkeiden arvioihin oman työnsä hallinnasta ja osaamisesta, ammatillisten verkostojen ylläpidosta, omasta terveydestä, motivaatiosta ja itseluottamuksesta. Analyysistä nousi kahdeksan työhyvinvointia edistävää ja kahdeksan työhyvinvointia heikentävää tekijää sekä kokonaiskuva asioimistulkista työhyvinvointinsa ylläpitäjänä ja kehittäjänä.

Työhyvinvointia edistävät tekijät asioimistulkin työssä

Tärkeimpänä voimaannuttavana ja työhyvinvointia edistävänä tekijänä koetaan tilanteita, joissa tulkin työtä arvostetaan esimerkiksi kiitoksen ja kehuun muodossa (75 %). Toiseksi tärkeimpänä koetaan tunne siitä, että oma työ on tarpeellista ja merkityksellistä (51,2 %). Tässä yhteydessä mainitaan tilanteita, joissa tulkit huomaa asioiden etenevän hänen avullaan tai joissa hän kokee vahvasti oman tarpeellisuutensa mahdollistaen ihmisten ymmärtämistä ja ymmärretyksi tulemistä. Kolmanneksi usein mainittu työhyvinvointia edistävä tekijä on onnistumisen kokemus hyvin tehdystä työstä (39 %). Esimerkiksi onnistumisen tunne erityisen hyvin sujuneen tulkkauksen tai hyvin vaativan tulkkauksen jälkeen koetaan työhyvinvointia edistävänä. Lisäksi tärkeinä työhyvinvointia edistävinä tekijöinä koettiin toimivat puitteet, erilaisten ihmisten kohtaaminen, jatkuva oppiminen ja kehittyminen tulkkeina, työn monipuolisuus ja vaihtelevuus sekä työhön liittyvä vapaus, itsenäisyys ja joustavuus.

Työhyvinvointia heikentävät tekijät asioimistulkin työssä

Useimmiten mainittu työhyvinvointia heikentävä tekijä on toimeentuloon liittyvät huolet ja pelot (93,9 %). Tähän tekijään kuuluvat työmäärän vaihtelevuus, epävarmuus toimeksiannoista, epäsäännölliset tulot, huoli toimeentulosta, palkkioiden pienentyminen ja hintojen polkeminen. Toiseksi eniten mainitaan teknologiaan ja tekniikkaan liittyviä ongelmia (46,1 %) liittyen etenkin heikkoon äänenlaatuun etätulkkauksessa ja erityisesti puhelintulkkauksessa. Kolmanneksi eniten mainitaan aikatauluun ja varauksiin liittyviä ongelmia (39 %), joihin kuuluvat valppaana olemisen pakko, pitkät välimatkat, liian lyhyet kokousajat ja varausjärjestelmän

toimimattomuus. Mainintoja saivat lisäksi mahdollisuus valmistautua, hankalat ja/tai sisällöllisesti raskaat aiheet, tulkkaustilanteeseen osallistuvien tiedonpuute tulkkauksesta tai tulkin käytöstä, tulkattavien asioiden sisällöt sekä yksinolo (kollegoiden, verkostojen ja/tai ohjauksen puute) sekä epäasiallisesti käyttäytyvät osapuolet, joiden kanssa työskentelyyn kuuluu vaara- ja uhkatilanteita.

Asioimistulkit työhyvinvointinsa ylläpitäjänä ja kehittäjänä

Tulosten mukaan asioimistulkeilla on erittäin myönteinen kuva oman työnsä hallinnasta ja työn sisällöistä. He kokevat pärjäävänsä töissä ja heillä on omasta mielestään riittävä osaaminen nykyiseen tehtäväänsä. Heillä on selkeitä ja monipuolisia työtehtäviä ja he voivat hyödyntää omaa osaamistaan monipuolisesti. Asioimistulkit kokevat toimivansa tulkkaustilanteissa ja myös tulkkauksiin liittyvissä yllättävissä tilanteissa ammattitaitoisesti. He osaavat viestiä kaikille osapuolille siitä, mitkä asiat ovat tulkin tehtäviä, esittäytyvät ennen tulkkaustilanteen alkamista ja ottavat huomioon kollegoiden esittämiä parannusehdotuksia.

Asioimistulkit voivat vastausten mukaan fyysisesti ja psyykkisesti melko hyvin ja huolehtivat terveydestään. Heillä on terveellinen ruokavalio ja he liikkuvat melko säännöllisesti. Riittävän ja hyvän yöunen saanti on melko hyvällä tasolla, ja asioimistulkit pystyvät yhteensovittamaan työtään ja yksityiselämänsä melko hyvin.

Tutkimustulosten mukaan asioimistulkeilla on hyvin korkea motivaatio tehdä työtään, erinomainen osaaminen, itsetuntemus ja itseluottamus. Asioimistulkit tuntevat omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa mielestään erittäin hyvin, ja he suhtautuvat uusiin asioihin erittäin myönteisesti. Heillä on uskallusta ilmaista omia mielipiteitään, he ovat tyytyväisiä omiin työsuorituksiinsa tai saavutuksiinsa, he nauttivat työstään ja ovat sinnikkäitä ja periksiantamattomia. He ovat pääosin myös tyytyväisiä työnsä sisältöön.

Lopuksi

Tutkimuksessa esiin nousseiden työhyvinvointia edistävien tekijöiden yhteinen piirre on se, että kaikki kolme eniten mainintoja saanutta tekijää liittyvät kompetenssin kokemisen tarpeeseen, joka on yksi ihmisen psykologisista perustarpeista. Lisäksi ne liittyvät merkityksellisyyteen, joka on yksi työntekoon liittyvien perustarpeiden ja arvojen pääkategorioista. Työn arvostuksen kokeminen on motivaattori, joka kytkeytyy ihmisen minäpystyvyyteen, hallinnan tunteeseen ja itsetuntoon. Myös tarpeellisuuden ja merkityksellisyyden kokeminen mielekkään toiminnan kautta on keskeinen työhön liittyvä motivointitekijä, joka liittyy kokemukseen merkityksellisten asioiden aikaansaamisesta yhteiskunnassa. Kokemus hyvin tehdystä työstä kytkeytyy omien taitojen hyödyntämiseen ja huippusäätökokemiseen.

Artikkelissa esitettyjen tulosten lisäksi tutkimuksesta ilmeni myös asioimistulkki-ammattillisia toiveita ja tarpeita, heidän näkemyksiään hyvästä johtajuudesta sekä heidän ajatuksiaan työhyvinvointia edistävästä ja heikentävistä tekijöistä tulkkausalan laajasti. Näitä tuloksia tullaan esittelemään yksityiskohtaisesti vuonna 2025 ilmestyvässä tutkimusartikkelissa.

Asioimistulkki-ammattilaisilla on kokemaa työhyvinvointia heikentäviä tekijöitä kuten toimeentuloon liittyvät huolet ja pelot, tekniikan toimimattomuus ja aikatauluun liittyvät ongelmat voisi vähentää lisäämällä tulkkausalan ja tulkki-työn arvostusta ja tunnettuutta. Toivon, että asioimistulkki-työtä tunnettaisiin, tunnustettaisiin ja arvostettaisiin yhteiskunnallisella tasolla entistä vahvemmin tärkeänä ja demokratiaa edistävänä ammattina. Se vaatii tulkkausalan asiantuntijoilta jatkossakin aktiivista vaikuttamistyötä ja dialogia viranomaisten kanssa.

Teksti: Lena Segler-Heikkilä

Kirjoittaja toimii tulkkausten, kielten ja viestinnän yliopettajana Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Esittelyssä Vaasan paikallisosasto: Yhdessä tekemistä ja tukea Pohjanmaan alueella

Vaasan paikallisosasto toimii aktiivisesti liiton jäsenten yhdysiteenä Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan alueilla. Vaasan paikallisosaston aktiivit **Ida Forsman**, **Heidi Nyblom Kuorikoski** ja **Gun-Viol Vik** kertovat, miten he päätyivät mukaan SKTL:n toimintaan ja mitä vapaaehtoistoiminta on heille antanut.

Vaasan paikallisosaston entinen puheenjohtaja ja perustajajäsen Gun-Viol Vik

Olen työurani aikana toiminut tulkki-ammattilaisena, tulkkausalan tutkijana ja pohjoismaisten kielten konferenssitulkki-ammattilaisena. Nykyisin työillään pääosin tulkki-ammattilaisena ja akateemisen kirjoittamisen tuntiohjaajana.

Olin mukana perustamassa Vaasan paikallisosastoa vuonna 2008, ja toimin paikallisosaston ensimmäisenä puheenjohtajana. Näin pääsin mukaan edustamaan paikallisosastoa liiton hallitukseen. Olen ollut aktiivinen myös opettajien ja tutkijoiden jaoston toimikunnassa, jossa toimin myös yhden kauden puheenjohtajana. Kaiken kaikkiaan olen liiton hallituksen jäsenenä kolme kautta. Kuulun myös tulkki-ammattilaisiin, ja välillä siinäkin roolissa minulla on ollut tehtäviä eri tapahtumissa. Kun vuonna 2009 perustettiin oikeustulkki-ammattilaisien ja oikeudellisten tekstien kääntäjien eurooppalainen järjestö EULITA, toimin alussa SKTL:n edustajana järjestön hallituksessa.

Vapaaehtoishommiin päädyin, kun totesin, että liitossa voi monella tavalla edistää kääntämisen ja tulkkausalan alaa. Vaasan yliopistossa oli koulutettu alan ammattilaisia jo vuodesta 1980, ja pidin tärkeänä, että tämän

Vaasan paikallisosaston hallitusedustaja Heidi Nyblom Kuorikoski

Olen av-kääntäjä ja konferenssitulkki ja asun perheeni kanssa Kokkolan Vanhassa kaupungissa. Tällä hetkellä toimin Vaasan paikallisosaston edustajana SKTL:n hallituksessa.

Aloitin aikoinaan toimikunnassa Vaasan yliopiston edustajana. Siitä siirryin pikkuhiljaa toimikunnan varapuheenjohtajaksi, puheenjohtajaksi ja hallitusedustajaksi kunnes tuli muutaman vuoden tauko nuorimman lapsen synnyttyä. Toimikunnan pyynnöstä palasin pari vuotta sitten riveihin, tällä kertaa hallitusedustajaksi.

Kaikista mukavinta vapaaehtoishommissa on uusien ja vanhojen kollegoiden näkeminen ja ajatusten vaihtaminen samalla alalla olevien kanssa sekä toisilta oppiminen. Vapaaehtoistoiminta antaa hyvin paljon, joten lähtekää rohkeasti mukaan!

alueen kääntäjät ja tulkit saavat paikallisosaston kautta luontevan väylän liiton toimintaan.

Tulkkauksen yliopistonlehtorina Vaasan yliopistossa ja myöhemmin Dia-

konian ammattikorkeakoulun tulkkauksen yliopettajana olen korkeasti arvostanut opettajien ja tutkijoiden jaoston toimintaa opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja olen myös mielelläni osallistunut eri tapahtumiin tutkijana tai liiton tai jaoston edustajana.

Mukavinta vapaaehtoishommissa on, että siellä tapaa kollegoja. Kun osallistuu aktiivisesti, pystyy myös vaikuttamaan toiminnan sisältöön; joskus on tärkeää hoitaa edunvalvontaa ja edistää alan kehitystä, mutta välillä on ihan yhtä tärkeää kohdistaa huomio virkistytymiseen ja mukavaan yhdessäoloon.

Mukaan toimintaan ovat yhtä tervetulleita niin alalle äsken tulleet kääntäjät ja tulkit kuin pidempään näissä tehtävissä toimineet. Tämä on yhteisö, jossa voi saada uutta tietoa ja taitoa, mutta jossa myös voi jakaa omaa osaamistaan mukavien kollegojen kanssa.

Vaasan paikallisosaston sihteeri Ida Forsman

Palasin kotikaupunkiini parisenkymmentä vuotta sitten. Toimin Pietarsaaren kaupungin kääntäjänä ja työkieleni ovat suomi ja ruotsi. Suomennan pääasiassa hallintoon ja kunnan toimintaan liittyviä tekstejä, minkä lisäksi tulkkauksen kollegani kanssa kaupunginvaltuuston kokouksissa.

SKTL:n ja Vaasan paikallisosaston toimintaan osallistuin jo opiskeluaikani Vaasassa. Toimikunnassa olen ollut mukana viisi vuotta. Hoidan pääasiassa sihteerin tehtäviä, koostan kokouksista muistiot ja pöytäkirjat ja avustan tiedottamisessa.

Meillä on hurjan hyvä henki, paikallisosaston jäseniä on aina mukava tavata erilaisissa tapahtumissa, oli sitten kyseessä virkistävät ulkoilupäivät, suklaamaistiaisaiset, kääntäjälounaat tai alan koulutukset. Arvokasta on kaksikielinen verkostoituminen, ajatusten vaihtaminen ja yhdessäolo sekä liiton toiminnan seuraaminen hieman lähempää. Tervetuloa mukaan vaikuttamaan!

Selvitys suomen kielen tilasta valmistui

Oikeusministeriö asetti viime hallituskaudella kansalliskielistrategian (2021) mukaisesti ajalle 1.1.2022–30.4.2024 selvityshenkilön, jonka tehtävä oli kartoittaa suomen kielen tilaa ja määritellä tarvittavat kielipoliittiset tavoitteet. Selvityshenkilönä toimi Helsingin yliopiston suomen kielen professori ja suomen kielen lautakunnan puheenjohtaja **Tiina Onikki-Rantajääskö**. Hänen laatimansa selvitys on nyt julkaistu.

Laaja Suomi osallisuuden kielenä: selvitys suomen kielen tilasta Suomessa 2020-luvun puolimaissa -julkaisu perustuu Kansalliskielistrategiaan (2021) sekä 250 asiantuntijan kuulemisiin ja haastatteluihin. Selvityksessä paneudutaan muun muassa palvelujen ja työpaikkojen kielitilanteeseen, julkishallinnon kieleen sekä arjen ja vapaa-ajan kieliympäristöön.

Selvityksessä todetaan, että suomen kielen asema Suomessa on hyvä, mutta englannin kielen käytön laajeneminen erityisesti korkeakouluissa luo painetta englannin käytön laajenemiseen muutoinkin yhteiskunnassa. Selvityksessä esitetään useita suosituksia suomen kielen aseman tukemiseksi. Näitä ovat muun muassa seuraavat suositukset:

- Digitaalisten palveluiden kielen laatuun on kiinnitettävä huomiota, myös hyödyntämällä selkokieltä.
- Koulutusjärjestelmän on huolehdittava siitä, että valmistuvat voivat toimia asiantuntijoina suomeksi.

- Kaikille maahanmuuttajille tarvitaan mahdollisuus oppia suomea toisena kielenä. Monikielisille työpaikoille esitetään luotavaksi suomen kielen tuen malli.
- Yksinomaisen englannin kielen käytön sijasta suositellaan monikielistä koulutusta ja monikielisiä käytänteitä. Jatkotoimena esitetään laadittavaksi monikielisen Suomen kielipoliittinen strategia.

Selvityksessä myös kääntämisen ja tulkkauksen kysymyksiä

Selvityksessä on tuotu esiin myös useita kääntämisen ja tulkkauksen kysymyksiä, kuten esimerkiksi se, että suomen kielellä on keskeinen rooli demokratian toimivuudessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteisestä ymmärrettävyydestä kielten välillä on huolehdittava, jolloin kääntämisen ja tulkkauksen merkitys korostuu.

Selvityshenkilö toteaa myös, että kieliteknologia, tekoäly ja suuret kielimallit kehittyvät vauhdilla, minkä seurauksia on vaikea arvioida.

Selvityksessä kerrotaan, että suomenkielinen tulkkauksyksikkö EU-komission tulkkaukspääosastossa (DG SCIC) kärsii tulkkipulasta. Lisäksi Suomen liittyminen Natoon lisää tulkkien tarvetta, mutta sotilastulkeilla ei välttämättä ole kielikoulutusta, joskin koulutuksen kehittäminen on suorastaan turvallisuuskysymys.

Kääntämisestä ja tulkkauksesta Tiina Onikki-Rantajääskö toteaa myös seuraavaa:

”Suomen kielen osalta on paljon potentiaalia hyväälaatuiselle kääntämiselle ja tulkkaukselle ja myös ymmärrystä näiden merkityksestä, mutta kääntäjän ja tulkin osuus jää myös helposti huomaamatta ja laajemminkin näkymättömäksi. Sitä pidetään usein säästökohteena, jolloin riskeerataan kielen laatu, tarkka ilmaisu ja ymmärrettävyys. Kääntäjien ja tulkkien yleinen tulotaso kaipaasi kobennusta, jotta alalle hakeutuisi riittävästi laadukkaita toimijoita. Koulujen kielivalintojen kapeutumisen on vaikuttanut kieliaineisiin hakeutuvien määriin ja lähtötasoon, vaikkakin kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmien opiskelijoiden tasoa pidetään hyvänä. Lisäksi

Tiina Onikki-Rantajääskö

© Kuva: Lyra Virtanen

lisätarvetta on konferenssitulkkiin koulutukseen. Tulkkiin puute heijastuu suomen kielen käyttöön Euroopan unionissa. Kaikkiaan tarvitaan laajasti kielitietoisempää ja strategista ajattelua sen suhteen, mitä on kielen ammattilaiskäyttö ja mihin tilanteisiin tarvitaan kielen ammattilaisia, kuten kääntäjiä ja tulkkeja. Kääntämisen ja tulkkauksen kenttä on laaja, se kattaa mm. viranomaisasiointia, oikeustulkkauksia, niin kauno- kuin tietokirjallisuutta, asia- ja muita tekstejä, AV-kääntämistä jne.”

Suomen kielen selvityshenkilö antaa myös joitain tarkempia yksittäisiä suosituksia kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyen, kiinnittää huomiota lainauskorvauksen tasokorotuksen sekä luovan työn tekemiseen tarkoitettujen apurahojen tarpeeseen kirjallisuuden kääntäjille. Selvityksessä suositellaan tulkkauksen osalta käyttämään ammattitulkkeja ja kehittämään tätä varten myös lainsäädäntöä. Myös kielivarannon tarpeita kannustetaan ottamaan huomioon.

Lisätietoja

Selvitykseen voi tutustua valtioneuvoston verkkosivuilla: julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165782

Teksti: Jenni Kavén

Kirjoittaja on SKTL:n toiminnanjohtaja.

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Chan, Kari, I, Inari
Piekkala, Mikko, III, Helsinki
Räsänen, Anne, II, Jyväskylä
Savolainen, Elina, II, Huittinen

Opiskelijajäsenet

Helin, Sari, IV, Tampere
Hellsten, Jonna, II ja III, Tampere
Martiskainen, Merja, II, Parkano
Pihlanjärvi, Lari, IV, Urjala
Pipiriene, Svetlana, IV, Hyvinkää
Salminen, Aino, II, Helsinki
Vanninen, Kosti, II, Tampere

Tervetuloa jäseniksi!

Osa uusista jäsenistä ei antanut lupaa nimensä julkaisemiseen lehdessämme.

Tampereen Kirjafestarit

**TAMPEREEN KIRJAFESTARIT
LA - SU 30.11.-1.12. TAMPERE-TALOSSA**

Tampereen Kirjafestareilla mukana mm. Satu Rämö, Anni Kytömäki, Matti Rönkä, Pajtim Statovci, Outi Pakkanen, Maaret Kallio ja Susanna Ruuhilahti.

Tänä vuonna Lasten Kirjafestareiden ohjelma on monipuolisempi kuin koskaan – luvassa inspiroiva kulttuurin ja kirjallisuuden juhla koko perheelle!

Tutustu
ohjelmaan:
kirjafestarit.fi

[f](#) [i](#) [@trekirjafestarit](#)

Tapahtuman järjestäjä pidättää oikeuden mahdollisiin tapahtumamuutoksiin.

Arbetet med Natoterminologin liknar inget annat

Att arbeta med termer är ett exakt jobb, men ibland måste även terminologen **Pia Westerberg** nöja sig med "good enough".

Vad har du för bakgrund?

Våren 2022 utlystes en alldeles ny tjänst, en svensk terminologtjänst, vid Statsrådets kansli. Jag sökte tjänsten och fick den efter att ha jobbat 30 år på Institutet för de inhemska språken (Språkinstitutet). På Språkinstitutet jobbade jag som språkvårdare, som redaktör på Stora finsk-svenska ordboken och som redaktör för Språkbruk. Åren där är ovärderliga, och det är självklart att jag har enorm nytta av det jag lärde mig på Språkinstitutet. Men i min nya tjänst lär jag mig fortfarande nytt varje dag och det är väl det som gör att jag aldrig tröttnar på att jobba med språk, lite enligt devisen "Ju mer man vet desto mer vet man att man inte vet". På Språkinstitutet lärde jag mig också var man ska söka svar på sina språkliga frågor. Att hitta pålitliga källor är viktigt, och källkritik är viktigt.

Vad går ditt jobb ut på?

Vi lever i ett alltmer komplext samhälle och jag tycker termarbete är viktigare nu än någonsin. Exempelvis klimatförändringen har fört med sig problematik som det är viktigt att kunna sätta ord på så att alla förstår vad man talar om. När det gäller termer handlar det också om demokrati. Terminologin får inte vara så komplicerad att folk inte orkar bry sig om vad som händer med vår planet. Här gör till exempel Språkrådets hållbarhetstermgrupp ett fantastiskt arbete. Jag har två terminologkolleger på kansliet, Niina Elomaa och Tuula Kuoppala. Tuula arbetar också med finskt myndighetsspråk. Nätverkande är en mycket central del av mitt arbete och jag deltar i olika nätverk och arbetsgrupper. Att ha ständig kontakt med terminologkolleger i Sverige och andra samarbetspartner i Sverige är en självklarhet. Det har varit väldigt givande att samarbeta med svenska Utrikesdepartementet, det svenska försvaret och Förvarshögskolan i Sverige i samband med arbetet med Natoordlistan, ett arbete som varit väldigt lärorikt och som upptagit en stor del av min arbetstid det senaste året. Jag har också varit med på ett hörn i utarbetandet av den nya upplagan av Svenskt lagspråk i Finland. När regeringsprogrammet skrevs för ett år sedan deltog jag också i termdiskussionen om de svenska termerna i programmet. Jag har med andra ord ett synnerligen mångsidigt jobb!

Hur går arbetet till?

Mitt arbete är som sagt mycket mångsidigt och består av bland annat följande: utredning av enskilda termer i samband med översättning och termrådgivning, utarbetande av termlistor, mer omfattande termutredningar samt olika terminologiska projekt och nätverksbaserat termsamarbete.

Våra ministerier har insett att termarbetet är till stor nytta i samband med stora reformer inom förvaltningen och när man vill förenhetliga termanvändningen inom olika specialområden. Ibland kan vi terminologer också delta i terminologiarbete som leds av andra aktörer. Vi kan också kommentera ordlistor som utarbetats av andra, eller ge terminologisk konsultation. Något ordlisteprojekt är alltid på gång. Det senaste året har jag arbetat mycket med Natoterminologiprojektet. Nu är det ettåriga projektet avslutat, men arbetet med Natoordlistan fortsätter, dock inte i lika intensiv takt.

Vilken sorts termer är det du jobbar med?

Till mitt jobb hör att erbjuda termrådgivning för svenska språkenheten vid Statsrådets kansli. Svenska språkenheten består av både författningsöversättare och aktualitetsöversättare. De termförfrågningar jag får av översättarna kan i princip gälla vad som helst, från termer kring havsbaserad vindkraft till yrkestitlar och gödsel. Jag för sedan in fastslagna termer i vår interna termdatabas.

Hur uppstår behovet av termer?

De flesta frågorna kommer från våra egna översättare, men det kommer också frågor från annat håll. Det allra viktigaste i termarbetet är att man inte använder två olika termer för ett och samma begrepp, med andra ord ska entydighet och klarhet vara A och O när det gäller terminologi. Medan man i allmänspråket uppmuntrar språklig kreativitet är det verkligen inte önskvärt när man arbetar med termer. Synonymer inom fackspråket kan skapa förvirring.

Oftast finns det redan en etablerad term för ett begrepp jag söker. Mitt jobb är att hitta rätt term, och här har ämnesexperter alltid en nyckelroll. Själv kan jag naturligtvis

© Susanna Karjalainen

Pia Westerberg

inte vara expert på alla ämnesområden, och då gäller det att ha ett nätverk av personer jag kan konsultera. När jag letar efter rätt term är det naturligtvis också nödvändigt att jag förstår innebörden av själva begreppet och vad det står för.

Vi terminologer är också medlemmar i olika nätverk och arbetsgrupper. Vi har till exempel själva skapat ett nätverk för finanstermer där jag per e-post kan skicka i väg en fråga som berör ett specifikt ämnesområde, till exempel nationalekonomi. Till våra andra mindre arbetsgrupper hör en nätverksgrupp för utbildningsterminologi. Jag samarbetar också med mina gamla kolleger från Språkinstitutet, men också med Språkrådet i Sverige och många, många andra.

Hur är det att skapa sitt eget jobb och bygga upp arbetsbilden utan förebild?

Jag har arbetat med språk under nästan hela mitt yrkesliv, så innehållsmässigt var det inte någon enorm skillnad att byta jobb. Den största skillnaden är att man är bunden av gällande lagstiftning när man arbetar med termer inom lagstiftningen. Att ersätta en föråldrad eller missvisande term med en ny term går inte i en handvändning. Jag kan här passa på att tipsa om kapitel 7 i Svenskt lagspråk i Finland som behandlar terminologiska och lagtekniska frågor, terminologisk konsekvens och principer och processen för termbyten.

Man vill förstås alltid hitta den perfekta termen, men ibland går det inte och då måste man nå en kompromiss och konsensus. Diplomati är viktigt även här eftersom man ibland måste konsultera flera personer och det kan finnas många olika åsikter. Under mitt första år lärde jag mig mycket om processer och plattformar för termarbetet vid Statsrådets kansli. Just nu talas det mycket om artificiell intelligens och vad det innebär för exempelvis översättningar i statsrådet, så det är spännande tider vi lever i.

Hur har arbetet med Natotermerna varit?

Natotermarbetet liknar inget annat jag arbetat med tidigare eftersom det fanns väldigt få etablerade svenska termer och vi måste skapa många av termerna själva i

tätt samarbete med experter. Inom Natotermarbetet är det särskilt viktigt att höra ämnesexperterna, eftersom det bokstavligen kan vara fråga om liv och död när det gäller militär terminologi. Natotermerna är speciella såtillvida att vissa termer inte finns på svenska eller finska, och då måste vi skapa dem själva, naturligtvis i samarbete med experter på området. I det avseendet är Natotermarbetet också ett slags pionjärbete. Ett lika omfattande termarbete har aldrig tidigare gjorts mellan Finland och Sverige. Våra länder har båda exempelvis sin egen militära struktur, men de strukturerna kan man inte automatiskt tillämpa inom Natotermnologin eftersom Nato har sin egen militära struktur. Sällan har en termlista engagerat så många olika institutioner och personer, och i två länder dessutom.

Ser du konkreta resultat av ditt jobb till exempel i samhället?

Absolut, det gör jag ofta. Mycket av det jag ser och hör i nyheterna av det parlamentariska arbetet i Finland dyker förr eller senare upp i någon form på mitt arbetsbord, och terminologin sprids sedan via lagen och andra texter ut i samhället. Målsättningen är förstås alltid att termerna ska vara klara och tydliga, men ibland måste exaktheten gå före, beroende på sammanhang.

Vad är det roligaste?

Jag har alltid ansett att det är en ynnest att få jobba med språk. Det är alltid roligt att börja detektivarbetet, och det som från början verkar lätt kan visa sig mycket utmanande och svårt, och vice versa. Mina arbetskamrater är mycket proffsiga och insatta och dessutom väldigt trevliga (kanske är alla som jobbar med språk det?). Samarbete är allt när det gäller termarbete, men ibland måste man göra avvägningar när det gäller motstridiga åsikter. Vem bestämmer? Framför allt ser jag mig som en spindel i nätet, en samordnare. Konsekvens är också en viktig ledstjärna i allt termarbete. Jag gillar att ha många järn i elden, och ingen dag är den andra lik. Det finns ingen "omöjlig" term, bara olika lösningar. Och jag gillar att sätta tänderna i en riktigt saftig term, utmaningar är till för att lösas!

Vad är det svåraste?

Termarbete tar tid och det ska det också få göra, men ibland är det bråttom och då kanske man inte hinner vända på varenda sten på grund av tidspressen. Målsättningen är ändå att hitta termer man kan leva med. Ibland får man nöja sig med "good enough" här också.

Pia Westerberg

Terminolog vid Statsrådets kansli

Artikeln publicerades ursprungligen i tidskriften *Språkbruk* 5.9.2024: <https://sprakbruk.fi/intervju/arbetet-med-natoterminologin-liknar-inget-annat/>

Kopiosto-apurahat haettavissa 1.–15.1.2025

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton hallitus julistaa haettavaksi Kopiosto-apurahat. Apurahoja voivat hakea käännös- ja tulkkausalan ammattilaiset. Apurahat rahoitetaan kopioinnista maksetuilla tekijänoikeuskorvauksilla.

Apurahoja voi hakea muun muassa ammattikirjallisuuteen, IT-hankintoihin, opintomatkaan, kotimaisiin ja ulkomaisiin konferensseihin, seminaareihin tai koulutuksiin sekä muihin ammattitaitoa edistäviin tarkoituksiin. Katso tarkemmat hakuohjeet ja -ehdot hakuilmoituksesta verkkosivuiltamme osoitteesta

sktl.fi/kopiosto-hakuilmoitus.

Jaossa on

- henkilökohtaisia **kohdeapurahoja**
- henkilökohtaisia **konferenssi- ja koulutusapurahoja**
- **projektiapurahoja**.

Kohdeapurahaa voivat hakea kaikki, jotka ovat kääntäneet tekijänoikeuslaissa tarkoitettua suojattua aineistoa eli

- kirjallisuutta (kauno-, tieto- tai oppikirjallisuutta)
- artikkeleita sanoma- tai aikakauslehdille tai
- muuta painettuna tai sähköisesti julkaistua asiatekstiä.

Vuodessa voi saada yhteensä enintään 2 000 euroa kohdeapurahaa. Kohdeapurahaa eivät voi saada sellaiset hakijat, jotka eivät tuota edellä tarkennettua kopioitavaa materiaalia.

Konferenssi- ja koulutusapurahaa voivat hakea kaikki käännös- ja tulkkausalan ammattilaiset. Koulutusapurahaa ei myönnetä koulutukseen, johon hakijan on mahdollista saada opinto- tai aikuiskoulutustukea. Vuodessa voi saada yhteensä enintään 2 000 euroa konferenssi- ja koulutusapurahaa.

Hakijat, jotka tuottavat kopioitavaa materiaalia, voivat saada vuodessa sekä konferenssi- ja koulutusapurahaa että kohdeapurahaa.

Projektiapurahaa voivat hakea yksityishenkilöiden lisäksi myös organisaatiot tai työryhmät.

Apurahapäätökset tekee liiton hallitus Kopiosto-työryhmän ehdotuksen perusteella. Apurahan myöntäminen on harkinnanvaraista.

Hakemus on toimitettava hakuaikana **1.–15.1.2025**, viimeistään 15.1.2025 **kello 18.00** sähköisen apurahajärjestelmän kautta osoitteessa **sktl.apurahat.net**.

Hakuilmoitus löytyy SKTL:n verkkosivuilta osoitteesta **sktl.fi/kopiosto-hakuilmoitus**. Hakuohjeet löytyvät SKTL:n verkkosivuilta osoitteesta **sktl.fi/kopiosto-hakuohjeet**. Erilaisia apurahoja haetaan erillisillä lomakkeilla apurahajärjestelmässä. Hakemukseen on liitettävä CV. Apurahan käytöstä **on annettava selvitys kuitteineen** vuoden kuluessa apurahan myöntämisestä.

Olethan antanut SKTL:lle jo Kopiosto-valtakirjan?

Valtakirjasta löydät lisätietoa täältä: **sktl.fi/kopiosto-valtakirja**

1. Kuka ja mikä olet?

Olen **Evelien Waegemans**. Lukiolaisena tulin Belgiasta Suomeen vaihto-oppilaaksi ja ihastuin maahan sekä kieleen. Ihastus on kestänyt jo 25 vuotta. Nykyisin toimin toiminimiyrittäjänä asiatekstikäntäjänä, asioimistulkkinä ja rekisteröitynä oikeustulkkinä. Minut tunnetaan myös Tulkit Pitävät Yhtä -WhatsApp verkostoitumisryhmän ylläpitäjänä yhdessä muun tiimin kanssa. Lisäksi olen yksi tulkkien perustaman yrityksen, eli Syntax Kieli-palvelut Oy:n perustajajäsen. Verkostoituminen, eettisyys ja reilut työehdot ovat lähellä sydäntäni.

2. Missä asut?

Vanhassa maalaistalossa Koillis-Uudenmaan kumpuilevassa maalaismiljöössä.

3. Mitkä ovat työkielisi?

Olen pitkään kääntänyt englannista hollantiin, mutta nykyisin keskityn hollannin kielen molempiin variantteihin, eli hollantiin ja äidinkieleni flaamiin.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä? Jos kuuntelet, millaista?

Tulkatessa ei voi kuunnella musiikkia. Jos haluan kääntäessäni sulkea kaiken taustamelun pois, kuuntelen didgeridoomusiikkia. Muutoin työhuoneessani soi instrumentaalimusiikkia laidasta laitaan, kunhan siinä ei lauleta. Lauluissa huomioni kiinnittyy herkästi sanoihin.

5. Mikä on inhokkitermisi?

En pidä lässytyksestä.

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?

Huppari on minulle vakiovaate kotitoimistopäivinä. Olen henkisesti ikuinen teini.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksesi raoista?

Harvoin syön näppäimistön ääressä. Kahvi- tai teemuki toki aina löytyy läheltä. Tulkkaukset voivat joskus venyä pitkäksi, ja hätävarana minulla on repussa tai autossa aina paahdettuja pähkinöitä ja tummaa suklaata.

8. Mistä käännöksestäsi olet kaikkein ylpein?

Sain hiljattain isohkon osan yli kahdentuhannen sivun tuomiosta käännettäväksi. Oli iso työ paitsi kääntää myös koordinoita sen palautus asiakkaalle, mutta yhteistyönä kollegani kanssa saimme sen tehtyä.

9. Menetätkö joskus yönesi käännöstyön takia? Tai tulevatko käännökset uniisi?

Käännökset eivät tule herkästi uniini, mutta iso tulkkauskokonaisuus saattaa valvottaa minua etukäteen.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkieleesi opettajan opetuksen muistat? Mikä on syöpynt tulikirjaimin sieluusi?

Yliopistossa Alankomaissa suomen kielen lehtorimme, edesmennyt FM **Lili Ahonen**, opetti meille, että "Goed spieken is beter dan niet weten", eli on parempi luntata kuin olla pimennossa. Hän antoi meidän siis "luntata" oppikirjasta, jos emme tienneet tunnilla esimerkiksi oikeaa sijamuotoa. Minulla oli nuorempana taipumus perfektionismiin, ja koen, että sain tästä rohkeutta alkaa puhua suomea lannistumatta siitä, jos teen virheitä. En edelleenkään ole aina ihan varma mikä sijamuoto tulee milloinkin, mutta opin jatkuvasti uutta!

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?

Kääntäjät ja kissat vetävät toisiaan jännästi puoleensa. On jopa olemassa Facebook-ryhmä nimeltä Translators with Cats. Kuvassa olen oma CAT-toolini Severin kanssa. Tällaisia toimistotyökaluja minulla on yhteensä neljä.

Jarl Hagelstam: ”Kääntäjän täytyy tuntea ja ymmärtää alaa, jota käännös koskee.”

Kääntäjä-lehti aloittaa uuden artikkelisarjan, jossa pitkän uran tehneet kielen asiantuntijat pääsevät jakamaan tarinoitaan ja näkemyksiään. Sarjassa ammattilaiset kertovat urapoluistaan, työnsä haasteista ja alan kehityksestä vuosien varrella.

Ensimmäisessä jaksossa vuoron saa vastikään 86 vuotta täyttänyt juristi-lingvisti ja varatuomari **Jarl Hagelstam**, joka on tehnyt käännöstitä yhteensä noin 60 vuotta. Hagelstam on oikeustieteen liseniaatti ja auktorisoitu kääntäjä. Hän tekee edelleen freelance-käännöksiä eläkepäivillään.

Äidinkieleni on ruotsi, ja olen suomen, ruotsin, englannin, saksan ja ranskan kielen auktorisoitu kääntäjä. Käännän näitä kieliä ristiin-rastiin, kuitenkin siten, että joko suomi tai ruotsi on joko lähde- tai kohdekielenä. Niistä kertyy 13 kieliyhdistelmää.

Olen suorittanut oikeustieteen liseniaatin tutkinnon ja olen varatuomari. Jo opiskeluaikana harrastin kieliä, rinnan juridiikan opiskelun kanssa. Akateemista kielitutkintoa minulla ei ole, mutta aikanaan hankin British Councilin, Goethe Institutin ja Grenoblen yliopiston kielitodistukset. Kun säädettiin lait virallisista kääntäjistä ja auktorisoiduista kääntäjistä, hain ja sain pätevyuden toimia ensin virallisena ja sitten auktorisoituna kääntäjänä.

Ensimmäisiä työpaikkojani oli 1960-luvulla asianajotoimisto, jossa toimin apulaisena. Toimisto tarvitsi silloin tällöin asiakirjojen käännöksiä. Siihen aikaan oli valantehneitä kääntäjiä, joiden pätevyysvaatimukset olivat lähinnä muodolliset: jos pystyi todistamaan jonkinlaisen kielitaidon, voi maistraatissa vanhoa valan ja toimia valantehneenä kääntäjänä. Valantehneet kääntäjät eivät osanneet kääntää oikeudellisia asiakirjoja, joten hankin pätevyuden ja ryhdyin tekemään käännöksiä itse. Asianajopiirien puskaradion kautta tieto levisi, että täällä on osaava juristi-kääntäjä ja sitä kautta toiminta laajeni omasta painostaan.

Minulla on takanani 40 vuoden työura, johon on mahtunut kaikenlaista hommaa. Työpaikoista lienee syytä mainita valtiovarainministeriön tullitoimiston päällikön paikka, Euroopan Vapaakauppaliiton EFTAn kauppapoliittisen osaston päällikön paikka Genevessä sekä veroattasean paikka Suomen EU-edustustossa Brysselissä 1990-luvulla, kun Suomi liittyi Euroopan unioniin. Olin siis mukana

etulinjassa, kun Suomi vietiin EU:hun. Tullitoimiston toimialaan kuului myös kauppapolitiikka, eli Suomen kaupalliset suhteet muihin maihin.

EU:n toimielimet tarvitsivat erilaisia käännöksiä unionin virallisille kielille, eivätkä omat in-house kääntäjät aina riittäneet. Kun EU-edustustosta etsittiin suomentajaa, minun nimeni ilmoitettiin myös ”på svenska”, joten tein sivutyönä Brysselissä suomennoksia ja ruotsinnoksia.

Pidän kiinni periaatteesta, että kääntäjän täytyy tuntea ja ymmärtää se ala, jota käännös koskee, muuten hän ei pysty tekemään hyvää käännöstä. Kääntäjän täytyy myös ymmärtää, mitä alan terminologia tarkoittaa yleiskielellä. Oikeustieteen tuntemisesta on siis korvaamatonta apua, kun käännän erilaisia juridisia asiakirjoja, kuten testamentteja, perunkirjoituksia, yhtiöjärjestyksiä, haastehakemuksia ja tuomioistuinten päätöksiä. Jokainen erikoisala vaatii oman substanssiosaamisensa, enkä ota vastaan toimeksiantoja aloilta, joita en tunne. En käännä esimerkiksi teknisten laitteiden käyttöohjeita enkä lääketieteellisiä diagnooseja.

Minulla on osakeyhtiömuodossa toimiva käännöstoimisto. Saan eniten toimeksiantoja muilta, isommilta, käännöstoimistoilta, Suomesta ja ulkomailta. Muita asiakasryhmiä ovat asianajotoimistot, muut yritykset sekä yksityishenkilöt, jotka tarvitsevat todistustensa käännöksiä.

Suosittelen nuorille juristeille kieliopintoja – mitä laajempia, sitä parempia! 2020-luvun nuoret juristit osaavat ainakin kohtuullisen hyvin englantia, mutta maailma kuitenkin globalisoituu entisestään. Taloudellinen ja poliittinen painopiste siirtyy muihin kuin englantia puhuviin maihin ja maanosiin, kuten Kiinaan, Etelä-Amerikkaan ja Afrikkaan, eikä Venäjäkään minnekään katoa. Tämän päivän nuori juristi voi joutua neuvottelemaan sopimuksia ja laatimaan asiakirjoja mitä erilaisimmilla kielillä.

Siirryttyäni eläkkeelle vuonna 2002 olen toiminut päätoimisena freelance-kääntäjänä. Muita töitä ei juuri ole, jollei sellaiseksi lasketa, että annan suomen ja ruotsin kielen etäopetusta maahanmuuttajille. Kääntäminen on mitä parasta aivojumppaa, ajankulua ja toimintaterapiaa. Se pitää tehokkaasti television roskaohjelmat ja muistisairaudet loitolla. Sitä paitsi tulee hyvä mieli, kun tekee sitä, mitä hyvin osaa!

Jarl Hagelstamin verkkosivut: www.jarlhagelstam.fi

Haastattelu: Maarit Laitinen

Kirjoittaja on SKTL:n viestintäasiantuntija.

Ehdolla hallitukseen:

Asiatekstinkääntäjien jaoston ehdokas Laura Pascual

- kääntäjä ja kielen tarkastaja, työkielinä suomi, englanti, ruotsi ja espanja
- toiminut kouluttajana mm. FILL:n kautta
- toiminut mentorina SKTL:n, FILL:n ja ACETT:n (Espanjan kirjallijaliitto – kääntäjien osasto) mentoriohjelmissa
- FM, Madridin autonominen yliopisto, käännöstiede sekä espanjan kieli
- SKTL:n jäsen vuodesta 2016 II jaostossa, nykyään myös I, III sekä V jaostoissa
- asiatekstinkääntäjien jaoston toimikunnan jäsen vuodesta 2019 ja puheenjohtaja vuodesta 2021
- AV-kääntäjien jaoston toimikunnan jäsen 2019–2023.
- SKTL:n hallituksen jäsen vuodesta 2021.

Av-kääntäjien jaoston ehdokas Jarkko Lehtola

- tekstittäjä-toimittaja Yleisradiolla vuodesta 2013 (suomenkielinen suora- ja ohjelmatekstitys)
- videopelikääntäjä (freelance) 2007–2010 ja av-suomentaja (freelance) 2010–2013
- fil. yo., Turun yliopisto, pääaine englantilainen filologia
- av-kääntäjien Tykki-työryhmän jäsen 2012–2014
- av-käännöstoimistojen työehtosopimusneuvottelujen kääntäjien edustaja 2013
- Kopioston av-jaoston jäsen 2014–2018
- III jaoston hallitusedustaja vuosina 2017–2018
- SKTL:n jäsen vuodesta 2012.

Vaasan paikallisosaston ehdokas Heidi Nyblom Kuorikoski

- av-kääntäjä ja tulkki Kokkolasta
- opettanut vuosina 2002–2013 ruotsia, kääntämistä ja tulkkausta Vaasan yliopistossa
- FM, Vaasan yliopisto (2002)
- SKTL:n jäsen vuodesta 2009, jaostot II, III, IV ja V
- Vaasan paikallisosaston toimikunnan varapuheenjohtaja 2013–2014, puheenjohtaja 2015–2016 ja hallitusedustaja 2023–2024
- SKTL:n hallituksen jäsen 2015–2016 ja 2023–2024.

Katso kaikki esittelyt osoitteessa: sktl.fi/ehdolla

Kutsu sääntömääräiseen syyskokoukseen

**Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry:n
sääntömääräinen syyskokous pidetään
lauantaina 23.11.2024 klo 14.00 Helsingissä
(Tekstin talon Permantosali,
Lintulahdenkatu 3, Helsinki).
Viimeinen ilmoittautumispäivä on 19.11.2024.**

Mahdolliset valtakirjat pyydetään toimistolle **viimeistään
19.11.2024.**

Katso ilmoittautumis- ja valtakirjaohjeet SKTL:n verkko-
sivuilta **www.sktl.fi/syyskokous**. Kokousmateriaali on
luettavissa saman linkin kautta ennen kokousta.

Osallistuminen

Mahdollisten äänestysten takia kokoukseen on mahdollista
osallistua vain läsnä tai valtakirjalla edustettuna. Kokouk-
sessa otetaan huomioon mahdolliset terveysturvallisuus-
suositukset.

Esityslista

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen puheenjohtajan valinta
3. Kokouksen sihteerin valinta
4. Kahden pöytäkirjantarkastajan valinta
5. Kahden ääntenlaskijan valinta
6. Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden
toteaminen
7. Kokouksen työjärjestyksen vahvistaminen
8. Toimintasuunnitelma vuodelle 2025
9. Jäsenmaksun ja liittymismaksun määrääminen
vuodelle 2025
10. Puheenjohtajan ja hallituksen jäsenten palkkiot
ja kulukorvaukset vuodelle 2025
11. Tulo- ja menoarvio vuodelle 2025
12. Hallituksen jäsenten valinta
13. Tilintarkastajan ja varatilintarkastajan valinta
14. Kunniajäsenten kutsuminen ja ansiomerkkien
myöntäminen
15. Liiton juhlastipendien jakaminen
16. Ilmoitusasiat

Ennen kokousta jaetaan tulkkiyaoston Uljas Attila -palkinto.
Katso koko syyskokouspäivän ohjelma
www.sktl.fi/syyskokous.

Tervetuloa!

HALLITUS

Kallelse till ordinarie höstmöte

**Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry
sammanträder till ordinarie höstmöte lördagen
den 23 november 2024 kl. 14.00 i Helsingfors
(Permantosali i Textens hus,
Fågelviksgatan 3, Helsingfors).
Sista anmälningdagen är den 19 november 2024.**

Eventuella fullmakter ska inlämnas till förbundskontoret
senast den 19 november 2024.

Se anvisningarna för anmälan och fullmakter på FÖTF:s
webbplats **www.sktl.fi/syyskokous** (på finska). Mötes-
materialet kan läsas via samma länk före mötet.

Deltagande

På grund av eventuella omröstningar är det endast möjligt
att vara närvarande eller företrädd med fullmakt på mö-
tet. På mötesplatsen beaktas eventuella hälsosäkerhetsre-
kommendationer.

Föredragningslista

1. Mötet öppnas
2. Val av ordförande för mötet
3. Val av sekreterare för mötet
4. Val av två protokolljusterare
5. Val av två rösträknare
6. Konstaterande av mötets laglighet och beslutsförhet
7. Fastställande av mötets arbetsordning
8. Verksamhetsplan för 2025
9. Bestämmande av medlemsavgiften och
anslutningsavgiften för 2025
10. Arvoden och kostnadsersättningar för ordföranden
och styrelsemedlemmarna för 2025
11. Budget för 2025
12. Val av styrelsemedlemmar
13. Val av revisor och revisorssuppleant
14. Kallande av hedersmedlemmar och tilldelning av
förtjänsttecken
15. Utdelning av stipendier ur förbundets jubileumsfond
16. Anmälningssärenden
17. Mötet avslutas

Före mötet utdelas tolksektionens Uljas Attila-pris.
Se hela mötesdagens program på
www.sktl.fi/syyskokous.

Välkommen!

STYRELSEN